

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE
ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

Bc. KLÁRA POKORNÁ

PLZEŇ 2015

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE
ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

Bc. KLÁRA POKORNÁ

Studijní program: M6805 Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: JUDr. Miloslava WIPPLINGEROVÁ, Ph.D., LL.A.

Pracoviště: Katedra obchodního práva

PLZEŇ 2015

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE
ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

Bc. KLÁRA POKORNÁ

Studijní program: M6805 Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: JUDr. Miloslava WIPPLINGEROVÁ, Ph.D., LL.A.

Pracoviště: Katedra obchodního práva

PLZEŇ 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Řízení o pozůstalosti“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

.....

V Plzni dne 29. 3. 2015

Bc. Klára Pokorná

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 REKODIFIKACE A HMOTNĚPRÁVNÍ INSTITUTY.....	9
2.1 REKODIFIKACE SOUKROMÉHO PRÁVA.....	9
2.1.1 DĚDICTVÍ A SOCIALISMUS.....	9
2.1.2 REKODIFIKACE SOUKROMÉHO PRÁVA.....	10
2.2 ZÁKLADNÍ INSTITUTY DĚDIKÉHO PRÁVA.....	11
2.2.1 DĚDICTVÍ, ZŮSTAVITEL	11
2.2.2 DĚDICKÉ PRÁVO	13
2.2.3. DĚDIC	13
2.2.4 PŘEDPOKLADY DĚDĚNÍ	14
2.2.5 DĚDICKÁ NEZPŮSOBILOST, VYDĚDĚNÍ.....	19
2.2.6 DĚDĚNÍ ZE ZÁKONA.....	20
2.2.7 DĚDĚNÍ ZE ZÁVĚTI	21
2.2.8 ODMÍTNUTÍ A NABYTÍ DĚDICTVÍ.....	23
3 DĚDICKÉ ŘÍZENÍ DLE OSŘ	24
3.1 NESPORNÉ ŘÍZENÍ	24
3.2 ZÁSADY DĚDICKÉHO ŘÍZENÍ	25
3.3 PRAVOMOC A PŘÍSLUŠNOST.....	26
3. 4 ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ, PŘEDBĚŽNÉ ŠETŘENÍ.....	27
3.4.1 ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ	27
3.4.2 PŘEDBĚŽNÉ ŠETŘENÍ.....	28
3.5 NEODKLADNÁ A ZAJIŠŤOVACÍ OPATŘENÍ	30
3.5.1 NEODKLADNÁ OPATŘENÍ.....	30
3.5.2 SPRÁVCE DĚDICTVÍ.....	30
3.5.3 ZAJIŠŤOVACÍ OPATŘENÍ	31
3.6 OSOBY ZÚČASTNĚNÉ NA ŘÍZENÍ	32
3. 7 ZJIŠŤOVÁNÍ DĚDICŮ, AKTIV A PASIV	34
3.7.1 ZJIŠŤOVÁNÍ DĚDICŮ	34
3.7.2 ZJIŠŤOVÁNÍ AKTIV A PASIV.....	35
3.7.3 SPORY O DĚDICKÉ PRÁVO	36
3.8 JEDNÁNÍ VE VĚCI.....	37
3.9 ROZHODNUTÍ	39
3.9.1 DRUHY MERITORNÍHO ROZHODNUTÍ.....	39
3.9.2 REALIZAČNÍ OPATŘENÍ	40

3.10 NÁKLADY ŘÍZENÍ A ODMĚNA NOTÁŘE.....	41
4 ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI	44
4.1 PŘÍSLUŠNOST MÍSTNÍ A VĚCNÁ	44
4.2 POVĚŘENÍ NOTÁŘE	45
4.3 ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ, VYLOUČENÍ DĚDICE	46
4.4 OSOBY ZÚČASTNĚNÉ NA ŘÍZENÍ	48
4.5 ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ	50
4.5.1 PŘEDBĚŽNÉ ŠETŘENÍ	50
4.5.2 EVIDENCE PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ PRO PŘÍPAD SMRTI	51
4.6 DRUHÁ FÁZE ŘÍZENÍ	52
4.6.1 ZJIŠŤOVÁNÍ DĚDICŮ, AKTIV A PASIV	52
4.6.2 ZÁVĚRA POZŮSTALOSTI	54
4.6.3 SPRÁVCE POZŮSTALOSTI	55
4.6.4 SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ	55
4.6.5 SPORY O DĚDICTVÍ	56
4.6.6 VÝHRADA SOUPISU	57
4.6.7 SPOLEČNÉ PROHLÁŠENÍ DĚDICŮ.....	58
4.6.8 ODLOUČENÍ POZŮSTALOSTI, PROMLČECÍ LHŮTA, HODNOTA JMĚNÍ.....	59
4.7 JEDNÁNÍ A ROZHODNUTÍ VE VĚCI	60
4.7.1 ROZHODNUTÍ BEZ JEDNÁNÍ	60
4.7.2 JEDNÁNÍ VE VĚCI A ROZHODNUTÍ	60
4.8 LIKVIDACE POZŮSTALOSTI	61
4.8.1 LIKVIDACE.....	61
4.8.2 LIKVIDAČNÍ SPRÁVCE, SPRÁVA MAJETKU	63
4.8.3 ZPENĚŽENÍ MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY, ROZDĚLENÍ VÝTĚŽKU	63
5 EXKURZ DO PRÁVA SLOVENSKÉHO	65
6 ZÁVĚR.....	69
RESUME	72
ZDROJE	73
LITERATURA	73
ZÁKONY A NÁLEZY	74
PERIODIKA.....	75
INTERNETOVÉ ZDROJE	75

1 ÚVOD

Smrt je bezpochyby konečným mezníkem života každé lidské bytosti. Zároveň však představuje i určité tabu v lidské společnosti, neboť jen málokdo řeší téma smrti otevřeně a bez jakéhokoli ostychu. Ovšem je důležité zdůraznit, že smrt není jen filozofickým fenoménem a přirozenou součástí našeho života, jež nás obklopuje, ale je možné ji zkoumat též z hlediska právního. Dalo by se říci, že v rámci právní terminologie se smrt považuje za právní skutečnost objektivní, na niž navazuje několik následků. Objektivní proto, že smrt nikterak nezávisí na lidské vůli a člověk ji nemůže ovlivnit. Smrtí zaniká právní subjektivita člověka, dle nové právní úpravy se jedná o právní osobnost.

Člověk je za svého života nositelem mnoha práv a povinností, z nichž některá se spojují pouze s konkrétní osobou a společně s ní i zanikají. Nejtypičtější práva osobnostní nebo statusové otázky. Ovšem jiná mohou po jeho skonu přecházet na právní nástupce a žít tak dál vlastním životem. V tomto případě hovoříme o univerzální sukcesi. A právě tato práva podléhají dosavadnímu dědickému řízení, jež praxe i odborná literatura převtěluje v rámci nové terminologie do řízení o pozůstalosti, které je ústředním tématem diplomové práce.

Řízení o pozůstalosti řeší procesní otázky v rámci dědického práva, proto je důležité se orientovat v hmotněprávních institutech dědického práva, jež představují základní stavební kameny pro procesní část. Proto jsem se rozhodla zahrnout do diplomové práce i tyto hmotněprávní instituty ve druhé kapitole diplomové práce. Jelikož došlo v nedávné době k rekodifikaci české právní úpravy v oblasti občanského práva, odrazily se tyto legislativní změny nejen v terminologii, ale též i v hmotné a procesní části dědického práva jako občanskoprávní oblasti. Historické důvody rekodifikace, nutnost rozsáhlých změn v soukromoprávní oblasti a dopady rekodifikace jsou vymezeny v úvodu druhé kapitoly.

Dědické právo a řízení o něm představuje tak rozsáhlou výšeč soukromého práva a nezbytnou součást mezilidských vztahů, že si přinejmenším zaslouhuje stát se předmětem rigorózní práce. Z hlediska rozsahu diplomové práce se proto obávám, že nelze postihnout veškeré instituty dědického práva a řízení komplexně

a v celé jejich šíři, zejména co se týče rozsáhlého postupu při likvidaci pozůstalosti vymezeného novou právní úpravou.

Díky nedávné rekodifikaci se naskytla jedinečná možnost komparace dvou právních úprav téhož, která může odhalit přednosti a nedostatky obou právních úprav. Proto následuje ve třetí kapitole část upravující nejprve dosavadní dědické řízení dle Občanského soudního řádu a posléze v kapitole čtvrté řízení o pozůstalosti, jež se díky rekodifikaci přesunulo do nově vzniklého Zákona o zvláštních řízeních soudních.

Pro srovnání se zahraniční právní úpravou jsem vybrala našeho nejbližšího souseda, konkrétně Slovensko a jeho „dědičské právo“. V závěru bych ráda zhodnotila především jak novou, tak i dosavadní právní úpravu, upozornila na jejich případné nedostatky, a pokud to bude možné, navrhla též možnosti nápravy.

2 REKODIFIKACE A HMOTNĚPRÁVNÍ INSTITUTY

2.1 REKODIFIKACE SOUKROMÉHO PRÁVA

Než přistoupíme k samotné problematice dědění a řízení o pozůstalosti, je důležité zmínit nedávnou rekodifikaci občanského práva, jelikož s daným tématem úzce souvisí. Dědictví a samotné dědické právo nutně předpokládá existenci soukromého vlastnictví, což v rámci 21. století pokládáme za samozřejmost. Na tomto místě je vhodné si uvědomit, že zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník¹, jenž upravuje institut dědictví, vznikl v době již probíhajícího socialismu a následných právnických dvouletek, které se celkem úspěšně pokusily soukromé vlastnictví z právního i společenského života odstranit.

2.1.1 DĚDICTVÍ A SOCIALISMUS

Dle doktora Bednáře je víc než vhodné k pochopení této problematiky nahlédnout do socialistických právních učebnic, jež dokládají vztah mezi soukromým vlastnictvím a dědickým právem. *„Přebudování kapitalistické společnosti ve společnost socialistickou nelze vyřešit jednorázovým administrativním opatřením, jakým je zrušení dědického práva, ale jen socialistickou revolucí. Nelze odstranit kapitalismus se všemi jeho rozpory, není-li revolučně odstraněn jeho hospodářský kořen, soukromé vlastnictví výrobních prostředků.“*²

Hlavním stavebním kamenem, na němž stála socialistická společnost a proletariát, byla rodina, proto se předpokládalo v rámci dědictví dědění ze zákona mezi nejbližšími příbuznými. Nelze se však domnívat, že jediným důvodem bylo udržet pevné vazby v rámci rodiny pro harmonický vývoj společnosti. Státní moc si nepřála přenechat rozhodovací pravomoc o právním nástupnictví jako svobodnou vůli každého jedince a ujala se prostřednictvím kogentních právních předpisů řízení celé společnosti, aby udržela třídní zájmy a hodnoty.

¹ Zákon č. 40/1964 Sb. ze dne 26. února 1964, Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů, účinný do 31. 12. 3013

² Knapp V., Plank K. a kolektiv. *Učebnice československého občanského práva. Sv. II. 1. vydání, Praha: Orbis. 1965. str. 478.*

Již po vzniku samostatné České republiky v roce 1993, kdy došlo k obnovení demokratického právního státu a jeho zásad a dále též k obnově občanské společnosti, bylo naléhavě potřeba změnit úpravu soukromého práva, jež nevyhovovala nově vzniknuvším poměrům. Nejprve se z nedostatku času na rekodifikaci přistoupilo k rozsáhlé novelizaci dosavadního občanského zákoníku a ke vzniku zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku³, jenž měl vůči zákonu č. 40/1964 Sb. působit jako *lex specialis*.

2.1.2 REKODIFIKACE SOUKROMÉHO PRÁVA

V širší veřejnosti se objevovaly názory upřednostňující potřebu jednotné komplexní kodifikace občanského práva, které svou dvojkolejností často působilo potíže zejména laické veřejnosti, jež vnímala občanské a obchodní právo jako dvě zcela odlišná právní odvětví. Duplicita právních institutů v obou kodexech se pak stala dalším matoucím prvkem v běžných právních vztazích. Navíc ani odborníci nebyli spokojeni s přílišnou formalizací a přebujelostí obchodního zákoníku, jak dokládá důvodová zpráva k Novému občanskému zákoníku⁴ (také NOZ) a Zákonu o obchodních korporacích⁵. Příprava rekodifikace postupovala velmi pozvolna, a to s ohledem na neustálé novelizace předpisů soukromého práva a na časový tlak spojený s harmonizací všech právních předpisů před vstupem České republiky do Evropské unie (tehdy Evropského společenství) v roce 2004.

Prvotní rekodifikační pokusy zahájili ještě v ČSFR profesori Knapp a Planek, jejich záměr však nebyl uskutečněn a stal se i neúspěšným návrhem občanského zákoníku později vzniklé Slovenské republiky. Další návrh vypracoval nedávno zesnulý profesor Zoulík. Jeho návrh byl dokonce otištěn v odborném tisku, ovšem nedostal se ani do fáze věcného záměru. *„Z rozhodnutí ministra spravedlnosti O. Motejla z ledna 2000 byly práce na přípravě nového občanského zákoníku obnoveny, resp. zahájeny jako nové, bez přímé vazby na předchozí dva pokusy. Na tomto podkladě byl vypracován věcný záměr*

³ Zákon č. 513/1991 Sb. ze dne 5. listopadu 1991, Obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů, účinný do 31. 12. 3013

⁴ Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012, Občanský zákoník

⁵ Zákon č. 90/2012 Sb. ze dne 25. ledna 2012, o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

*rekodifikace, který byl schválen vládou dne 18. dubna 2001. Z tohoto věcného záměru vychází předkládaný návrh paragrafového znění občanského zákoníku.*⁶

Na tomto místě je vhodné zmínit, že podstata nového občanského zákoníku vychází ze základních zásad Rakouského všeobecného zákoníku občanského (ABGB)⁷ účinného od roku 1811 a v Českých zemích fakticky platného až do roku 1950 a dále na základě československého vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937.

Rekodifikace soukromého práva představuje navrácení se k hodnotám a zásadám státu a práva vyznávaným až do únorového převratu v roce 1948, tedy k římskoprávní tradici. Mezi nejtypičtější zásady soukromého práva lze zařadit dispozitivnost právních norem, rozhodně autonomii vůle v právních vztazích, jež je úzce spojena s relativní neplatností právních úkonů (nově právního jednání), dále přednost promlčení před prekluzí a v neposlední řadě též autonomii zůstavitele libovolně naložit se svými právy a majetkem i po své smrti. Na tomto místě je vhodné připomenout, že rekodifikace se dotkla i procesního práva, které je sice považováno za oblast práva veřejného, ovšem bylo nutné sladit nově používanou terminologii a zahrnout do úpravy též nově vzniklá řízení spojená se zcela novými občanskoprávními instituty. Nový občanský zákoník a Zákon o zvláštních řízeních soudních⁸ (také ZZŘS) nabyly účinnosti ke dni 1. ledna 2014.

2.2 ZÁKLADNÍ INSTITUTY DĚDIKÉHO PRÁVA

2.2.1 DĚDICTVÍ, ZŮSTAVITEL

Jak již bylo řečeno, dědění nastupuje za situace po smrti člověka, jehož určitá práva a povinnosti překračují život dané osoby a přecházejí na jeho právní nástupce. V rámci právních úkonů (od roku 2014 právního jednání) se jedná o změnu subjektu právního úkonu. Práva a povinnosti týkající se majetku dle českého právního řádu přecházejí v obou právních úpravách na právního nástupce od okamžiku smrti jeho předchůdce (tzv. princip delační), tato zásada se poprvé objevila v občanském zákoníku z roku 1950. Z tohoto důvodu je nutností, aby

⁶ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. 10 s. Dostupnost [online] na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁷ Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s. ze dne 1. června 1811, Obecný občanský zákoník rakouský ve znění pozdějších předpisů, účinný do 31. 12. 1965

⁸ Zákon č. 292/2013 Sb. ze dne 12. září 2013, o zvláštních řízeních soudních

v okamžiku smrti zůstavitele majetek existoval, přesněji řečeno aktiva zůstavitele, jinak by k dědění vůbec nedošlo.

„Tato zásada však dnes neplatí bezvýjimečně, je na místě připomenout poměrně častou situaci, kdy zemřelý k okamžiku své smrti tvořil společné jmění manželů, které je nejprve třeba vypořádat a až k okamžiku jeho vypořádání může dědic nabyt tu část společného jmění manželů, která připadne do pozůstalosti do svého vlastnictví.“⁹ Zůstavitel tedy představuje (fyzickou) osobu, jež majetek jako předmět dědictví pro budoucí dědice zůstavuje a zanechává pro přechod na jiného. Za zůstavitele považujeme jak osobu živou, která se zařizuje pro případ smrti, tak i osobu zemřelou, o jejímž majetku se vede řízení. Nikdy jím nebude osoba právnická, a to ani po rekodifikaci. České právní předpisy ovšem počítají s určitými státními zásahy spojenými s nabýváním dědictví prostřednictvím soudního řízení končícím usnesením o dědictví. „Rozhodnutí soudu má však hmotněprávní účinky zpětně ke dni smrti zůstavitele, působí tedy ex tunc.“¹⁰

Ke vzniku dědictví nedochází pouze smrtí osoby fyzické, ale též prohlášením za mrtvého rozsudkem soudu v případech, kdy ke smrti osoby jednoznačně došlo, ale není možné vyzvednout její ostatky (například při letecké havárii), nebo v případě, že fyzická osoba je dlouhodobě nezvěstná a dá se předpokládat, že určité datum nebo událost vzhledem ke všem skutečnostem nemohla přežít a nepřežila. Pro příklad lze uvést situaci, kdy byl člověk 30 let nezvěstný a již v době jeho zmizení byl v důchodovém věku. I v této situaci se za den úmrtí považuje den uvedený v rozsudku soudu.

Lze shrnout, že je možné označit prohlášení za mrtvého jako způsob, kdy nedošlo k vydání úmrtního listu, což představuje tradiční procesní způsob následující po úmrtí člověka. Pokud by později bylo zjištěno, že zůstavitel nezemřel, či nezvěstná osoba žila v době vydání rozsudku, nebo že byla stále na živu v době, kterou soud pokládal za uplynutí lhůty k prohlášení nezvěstného za mrtvého, soud takovýto rozsudek zruší a nadále se k němu nebude přihlížet. V případě, že soud zjistí, že osoba prohlášená za mrtvého zemřela jiného dne, pak soud výrok rozsudku přirozeně opraví. Přeživšímu je též udělena možnost v tomto případě domáhat se navrácení svého majetku revindikační žalobou.

⁹ Fiala J., Kindl M. a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009. 312 s. ISBN 978-80-7380-228-8

¹⁰ Plecíty V., Vrabc J., Salač J. *Základy občanského práva*. 5. Upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. 268 s. ISBN 978-80-7380-293-6

2.2.2 DĚDICKÉ PRÁVO

Dědické právo v objektivním pohledu představuje souhrn veškerých právních norem regulujících právní vztahy vzniklé následkem smrti zůstavitele. Jedná se především o práva a povinnosti přecházející na subjekty tohoto právního vztahu, tedy o právní nástupce, dědice a osoby odlišné od dědiců, například se jedná o stát, vypravitele pohřbu nebo věřitele zůstavitele.

Do roku 2014 upravovala hmotněprávní část dědického práva část sedmá občanského zákoníku (č. 40/1964 Sb.), nově platná právní úprava je nyní obsažena v části třetí, hlavě třetí nového občanského zákoníku (č. 89/2012 Sb.). Procesněprávní úpravu dědického řízení upravoval do roku 2014 ve svých ustanoveních §175a – 175z občanský soudní řád, v současné době se řízení o pozůstalosti přesunulo do částí druhé, hlavy třetí zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Konkrétně lze hovořit o ustanoveních §98 – 288 ZZŘS. Kromě ZZŘS nalezneme procesní úpravu též v části desáté vyhlášky č. 37/1992 Sb.¹¹

Z předchozích informací je zcela patrné, že kromě změny procesněprávního předpisu došlo též i ke změně terminologie, jelikož se rekodifikační komise rozhodla dědické řízení nahradit řízením o pozůstalosti, jež byl užíváno v dobách ABGB. Jak bude později ještě zdůrazněno, dědické řízení/ řízení o pozůstalosti řídí notář jako soudní komisař pověřený soudem, proto považujeme za pramen procesního práva též notářský řád (zákon č. 358/1992 Sb.).

2.2.3. DĚDIC

Co se týče subjektivního hlediska dědického práva, je považováno za oprávnění právního nástupce stát se dědicem po zůstaviteli s majetkovými účinky erga omnes působícími absolutně, tedy vůči všem. Dědic představuje osobu, jež nově přechází do právních vztahů po zemřelém nezávisle na tom, z jakého titulu její oprávnění pochází. Na druhé straně existuje odpovídající povinnost ostatních osob odlišných od dědice nezasahovat do subjektivního dědického práva dědice. Za dědice je díky jeho právnímu důvodu možné považovat hned několik osob. Jde o případ, kdy osobě svědčí dědické právo, ovšem rozhodne se dědictví odmítnout,

¹¹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb. Ze dne 20. 1. 1992, o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

dále případ, kdy člověk dědictví neodmítne a konečně situace, kdy dědici dědictví opravdu připadne. Přitom za dědice považujeme osobu fyzickou, osobu právnickou, a dokonce i stát, jenž v soukromoprávních vztazích vystupuje jako právnická osoba.

Jak již bylo řečeno, díky dědické posloupnosti nastupují do zůstavitelových právních vztahů dědicové, jichž se týkají jak práva, tak i povinnosti vzniklé z těchto právních vztahů. V tomto případě odpovídají povinnosti především zůstavitelovým dluhům, což vyjadřuje v rámci dědického práva zásadu univerzální sukcese. Dědic dědí poměrně zůstavitelova aktiva i pasiva. Stejně tak budou poté dědicové tyto zůstavitelovy dluhy hradit také poměrně podle svých zděděných podílů. Z toho vyplývá, že není možné, aby jeden z dědiců získal jen aktiva a jiný pouze pasiva. Předpokládá se také, že někdo z dědiců uhradí též náklady spojené s vypravením zůstavitelova pohřbu.

V rámci dosavadního občanského zákoníku dědicové odpovídali za zůstavitelovy dluhy jen do výše jejich nabytého podílu z dědictví, ovšem dle nového občanského zákoníku doznávají tato ustanovení hned několika změn. Jednu z nich představuje skutečnost, že nyní dědic oproti předešlé úpravě odpovídá za zůstavitelovy dluhy neomezeně, tedy nejen do výše svého nabytého podílu. Nová právní úprava se rozhodla zvýšit právní ochranu věřitelů zůstavitele. V dosavadní úpravě mohl dědic hradit dluhy nejen z nabytého podílu, ale v případě nutnosti též ze svého vlastního majetku, a to až do výše daného dědického podílu. V případě, že bylo dědictví předloženo, tedy zůstavitelova pasiva převládala nad aktivy, bylo možné přenechat celé dědictví jeho věřitelům k uspokojení pohledávek. O odpovědnosti za dluhy zůstavitele blíže ve čtvrté kapitole.

2.2.4 PŘEDPOKLADY DĚDĚNÍ

Předpokladem dědění je splnění čtyř vzájemně provázaných podmínek, které představují:

- a) smrt fyzické osoby, přesněji zůstavitele;
- b) existenci dědictví (dle nového občanského zákoníku pozůstalosti);
- c) existenci dědického titulu neboli právního důvodu k dědění;

d) dědice způsobilého dědit.¹²

Klasický případ smrti konstatuje lékař po ohledání mrtvého těla, sepíše list o ohledání, tuto skutečnost zapíše pověřený zaměstnanec matričního úřadu do úmrtní knihy a posléze vystaví úmrtní list, jenž představuje prokazatelný důkaz o úmrtí osoby. Obligatorně zde bude uvedena příčina smrti a okamžik smrti. O způsobech prohlášení za mrtvého bylo pojednáno výše. Datum úmrtí je vždy uvedeno v úmrtním listu a v případech prohlášení za mrtvého v rozsudku příslušného soudu. Doba smrti je významná především v situacích, kdy několik osob zemře ve stejný den a vztahuje se na ně dědická posloupnost. Pokud není možné zjistit přesný čas smrti, vychází se z domněnky, že tyto osoby zemřely v naprosto stejný čas, tudíž po sobě nemohou dědit.

Další podmínku dědění představuje existence dědictví, tedy zůstavitelova majetku, jeho práv a povinností způsobilých přejít na právního nástupce. K tomu lze dodat, že soud je povinen obligatorně zahájit dědické řízení/řízení o pozůstalosti, jakmile se dozví o smrti člověka. Ovšem pokud zůstavitel nezanechal žádný majetek, nebo pouze majetek nepatrné hodnoty, soud majetek nepatrné hodnoty přenechá vypraviteli pohřbu a řízení následně zastaví.

„Pozůstalost je pojem širší nežli pojem dědictví a tvoří ji veškeré jmění zůstavitele k okamžiku jeho smrti, které je způsobilé přejít na právního nástupce.“¹³ Za dědictví považujeme zůstavitelova aktiva i pasiva, pokud jsou způsobilá přejít na právního nástupce. Jedná se tedy o určitou podmnožinu pozůstalosti, tu část, která skutečně přejde na dědice po zemřelém, proto je nutné tyto dva instituty dědického práva odlišovat.

Většina majetkových práv až na několik výjimek (vážou se totiž výlučně na osobu zůstavitele) smrtí zůstavitele nezaniká. *„Např. právo na náhradu bolestného a ztížení společenského uplatnění zanikne i tehdy, bylo-li přiznáno pravomocným soudním rozhodnutím, příp. bylo i částečně splněno, avšak ke dni smrti oprávněného subjektu nebylo realizováno.“¹⁴* Co se týče povinností, zanikají především ty, jež závisejí na tom, aby je splnil osobně zůstavitel. Stejně tak

¹² Výčet byl převzat z knihy Plecítý V., Vrabec J., Salač J. *Základy občanského práva*. 5. Upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. 269 s. ISBN 978-80-7380-293-6

¹³ Fiala J., Kindl M. a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009. 312 s. ISBN 978-80-7380-228-8

¹⁴ Plecítý V., Vrabec J., Salač J. *Základy občanského práva*. 5. Upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. 270 s. ISBN 978-80-7380-293-6

dopadne i věcné břemeno ve prospěch zůstavitele. Dědic převezme všechny povinnosti a dluhy, i přestože mu některé z nich nemusely být známy.

Nejtypičtější právo, jež přechází na dědice, představuje vlastnické právo zakotvené Listinou základních práv a svobod, konkretizované občanským zákoníkem, nezáleží na tom, zda byl zůstavitel výlučným nebo pouze podílovým (spolu)vlastníkem. V druhém případě by do předmětu dědictví spadl spoluvlastnický podíl. V případě společného jmění manželů dojde nejprve k jeho vypořádání a posléze se určí předmět dědictví podle toho, který majetek připadl po vypořádání zůstaviteli.

Dle občanského zákoníku, existují dva druhy dědického titulu. Jmenovitě se jedná o zákon a závěť (poslední vůle, pořízení pro případ smrti). Zákonní dědicové jsou určeni vzhledem ke svému příbuzenskému nebo jinému poměru, a to prostřednictvím zákonem stanovených dědických skupin. Oproti zákonu považujeme závěť za jednostranný projev vůle zůstavitele neboli pořizovatele o tom, komu zanechává svůj majetek, což zcela vyjadřuje právo zůstavitele na realizaci vlastnického práva. Pro doplnění, kumulace závěti a zákona je v zásadě možná, a to za předpokladu platné závěti, která ovšem nezahrnuje celý zůstavitelův majetek. V takovém případě se na zbytek majetku bude vztahovat dědění ze zákona. Jedná se tedy o tzv. kumulaci dědických podílů. Další možnost představuje případ, kdy dědic ustanovený závětí nedědí, a to například proto, že zemřel dříve než zůstavitel (tzv. předemřel) a jeho podíl se rozdělí dle dědických skupin ze zákona.

Za třetí může nastat situace, kdy zůstavitel sepíše platnou závěť, avšak vynechá v ní tzv. neopominutelné, nově nepominutelné dědice, tedy osoby, jež ze zákona musí dědit vždy a získat svůj povinný díl, tedy pokud existují. V praxi se jedná o zůstavitelovy zletilé či nezletilé potomky za předpokladu, že nebyli vyděděni. V tomto případě bude část, kde zůstavitel opomenul potomky, neplatná a nezletilým potomkům připadne ze zákona celý jejich podíl. Zletilé děti mají nárok na polovinu svého zákonného podílu. Ustanovení §1643, odst. 2 NOZ snižuje povinný díl u nezletilých na $\frac{3}{4}$ a u zletilých dětí na pouhou $\frac{1}{4}$ jejich zákonného podílu.

V ostatních případech se dědí výlučně ze závěti, pokud byla pořízena o celém zůstavitelově majetku. Pokud zůstavitel neseřsal závěť, nebyla nalezena,

závěť sepsal, ovšem ta je neplatná, sepsaná závěť je sice platná, ovšem žádný z dědiců dědit nebude (např. všichni zemřeli dříve než zůstavitel), nebo případ, kdy závěť zůstavitel platně sepsal, ale opomenul potomky, kteří byli všichni nezletilí a dovolali se neplatnosti, pak se postupuje v řízení dle zákonné úpravy a nastupují dědické skupiny.

Nutno dodat, že v případě, že nebude dědiců, nastoupí na jejich místo stát. Mluvíme o tzv. odúmrti (caducum), přičemž v rámci nové právní úpravy „*se na stát hledí, jako by byl zákonný dědic.*“¹⁵ V případě dědění ze závěti je nepřípustná tzv. akrescence neboli přírůstek uprázdněného dědického podílu. V praxi se jedná o situaci, kdy závětní dědic nebude dědit, ovšem jeho dědický podíl nepřiroste ostatním závětním dědicům, ale rozhodne se o něm dle dědění ze zákona.

Nová právní úprava se navrátila k možnosti připojení vedlejších doložek k závěti, jimiž zůstavitel omezuje, nebo mění poslední vůli, ovšem není možné, aby vedlejší doložka zasahovala do osobního stavu dědice (např. aby uzavřel, nebo zrušil manželství). Konkrétně se jedná o výminku (jistivá, záporná, odkládací, rozvazovací), projevený úmysl, příkaz (povinnost dědice nebo odkazovníka zachovat se určitým způsobem pod hrozbou ztráty dědictví/odkazu) a určení času (v den 21. narozenin mého syna Jana). Dosud doložky k závěti nevyvolávaly žádné právní účinky vůči dědicům. NOZ stanoví, že vedlejší doložky nesmějí dědice a odkazovníky obtěžovat, přičít se veřejnému pořádku a musí být srozumitelné u určité. „*Splnění vedlejší doložky má právo vymáhat osoba, v jejíž prospěch je zřízena nebo vykonavatel, či jiná osoba povoláná závěti.*“¹⁶

Nový občanský zákoník rozšiřuje zůstavitelovy možnosti pro pořízení pro případ smrti. Kromě závěti upravuje navíc dědickou smlouvu, odkaz a darování pro případ smrti (písemná forma, řídí se ustanoveními o darování). Dědická smlouva se s účinností zákoníku stala nejsilnějším dědickým titulem a předčila tak závěť a zákon. Uzavírá ji zůstavitel za svého života s dědicem, jenž nabídku přijímá, a to třeba i ve prospěch jiné osoby, za úplatu a pod podmínkou zajištění. Jelikož jde o dvoustranné právní jednání ve formě veřejné listiny, dědická smlouva má silnější postavení než závěť jako jednostranné právní jednání. Pokud

¹⁵ § 1634, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁶ KOŽUŠNÍKOVÁ, VANDA. *Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti.* Ad Notam 2/2013. 4 s., ISSN 1211-0558

by nebyla sepsána ve formě veřejné listiny, považovala by se za závěť. Pořídít ji však lze jen o 75% pozůstalosti a není možné ji jednostranně zrušit, nebo vypovědět. Smlouvu lze považovat za odvážnou, jelikož zůstavitel stále za života volně nakládá se svým majetkem a není jisté, že smluvní dědic zdědí vše, co bylo uvedeno ve smlouvě. Dědická smlouva je v praxi nejčastěji uzavírána mezi manželi. Ani případný rozvod manželství ještě neznamená, že by rušil účinky dědické smlouvy.

Po delší odmlce se do dědického práva navrácí odkaz neboli legatum jako prostředek singulární sukcese. Zůstavitel odkazuje odkazovníku určitou věc nebo soubor věcí (a nemusí jít o věc v jeho vlastnictví) a zároveň přikazuje dědici, aby odkazovníku věc předal. Odkazovníku vznikne vůči dědici pohledávka na vydání věci/věcí. Odkazovníkem může být jak fyzická, tak i právnická osoba (i ta, která ještě dosud nevznikla). Obrovskou výhodou pro odkazovníka představuje fakt, že není povinen podílet se na odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Nicméně s odkazem přebírá břemena vztahující se k předmětu odkazu (zástavní právo, věcné břemeno, služebnost). Později bude upřesněno, že ani vypravitel pohřbu nenese odpovědnost za zůstavitelovy dluhy.

Poslední podmínkou dědění je dědická způsobilost. Osoba, která hodlá dědit, musí mít způsobilost k právům a povinnostem neboli právní subjektivitu. Dle nového občanského zákoníku hovoříme o právní osobnosti, jež odpovídá osobě fyzické, právnické i státu. Dědit může fyzická osoba bez procesní způsobilosti, tedy způsobilosti k právním úkonům (dle NOZ jde o svéprávnost), ovšem problém nastává, pokud je zapotřebí, aby tato osoba projevila v řízení svoji vůli.

Řešení představuje povinné zastoupení v řízení v podobě opatrovníka ustanoveného soudem. Stejně tak bude opatrovník ustanoven v případech dědice neznámého pobytu a neznámého dědice. „*Za neznámého dědice možno považovat osobu, o níž lze mít divodně za to, že je dědicem, avšak není známo její jméno, popř. zda žije či nikoliv.*“¹⁷ U dědice neznámého pobytu logicky soud netuší, kde se dědic v současnosti zdržuje. V obou posledních případech soud vyrozumí

¹⁷ Plecítý V., Vrabec J., Salač J. *Základy občanského práva*. 5. Upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. 271 s. ISBN 978-80-7380-293-6

dědice prostřednictvím vyhlášky. Pokud se tento dědic v dané lhůtě o dědické právo nepřihlásí, soud k němu v řízení nebude přihlížet jako k dědici.

Co se týče právnické osoby, dle dosavadního občanského zákoníku bylo potřeba k dědění, aby právnická osoba již v době smrti zůstavitele existovala, výjimečně byla ve fázi zakládání nebo v případě nadace byla založena až za účelem převzetí dědictví. Dle NOZ již tato podmínka neplatí a právnická osoba může vzniknout až po zahájení nebo v průběhu řízení o pozůstalosti, a dokonce může vzniknout až za účelem převzetí dědictví po skončení řízení, a nemusí se jednat jen o nadaci. Samozřejmostí je, že právnická osoba dědí ze závěti, ovšem stát může dědit jak ze zákona v rámci odúmrti, tak i ze závěti.

2.2.5 DĚDICKÁ NEZPŮSOBILOST, VYDĚDĚNÍ

Oproti dědické způsobilosti existuje taktéž dědická nezpůsobilost. Soud ji zkoumá ex offio (z úřední povinnosti), tedy i bez návrhu a na dědice se pohlíží, jako by jím nikdy nebyl. Ovšem je nutné nezaměňovat dědickou nezpůsobilost s vyděděním, jež vyškrtne pouze ne(o)pominutelného dědice ze seznamu dědiců, a to konkrétně zůstavitel osobním právním úkonem (jednáním) a vždy výslovně buď v rámci pořízení pro případ smrti, nebo v samostatné listině.

Dědická nezpůsobilost představuje stav, kdy dědic nezíská svůj dědický podíl zcela nebo zčásti, a to přímo ze zákona. Dle §469 zákona č. 40/1964 Sb. nedědí ten, „*kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem, nebo rodičům,*“¹⁸ a to za života zůstavitele. Takový dědic by mohl dědit, pokud by mu ještě během života zůstavitel odpustil, a to buď písemně, ústně nebo konkludentně svým chováním vůči dědici. V právnické terminologii se jedná o tzv. konvalidaci neboli zhojení právního úkonu/jednání. A dále nedědí ten, „*kdo se dopustil zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy*“¹⁹ za života zůstavitele i po jeho smrti. Lze si představit např. zničení či ukrytí závěti, její zfalšování nebo učiněný nátlak na její sepsání. I zde je možná konvalidace prostřednictvím odpuštění.

Zůstavitel má také možnost výslovně vydědit své potomky a potomky těchto nezpůsobilých dědiců, pokud je za života vydědí v závěti nebo jiné

¹⁸ §469 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ §469 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů

samostatné listině a uvede jeden z důvodů obsažených v ustanovení §469a, odst. 1, písm. a) až d):

- potomek nepomohl zůstaviteli v nemoci, ve stáří a dalších důležitých situacích;
- dosud o něj neprojevoval patřičný zájem;
- byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin na dobu nejméně jednoho roku;
- nebo například propadl alkoholismu, drogám či gamblerství, tedy vede nezřízený život.

Hlavní rozdíl mezi dědickou nezpůsobilostí a vyděděním lze spatřovat především v aktivním jednání zůstavitele. V obou případech dědic projevuje negativní chování, přičemž v prvním případě způsobuje samo toto chování dědickou nezpůsobilost bez dalšího. Pro vydědění je však navíc třeba, aby zůstavitel projevem své vůle písemně dědice z dědictví vyloučil.

2.2.6 DĚDĚNÍ ZE ZÁKONA

Pro úplnost je na tomto místě vhodné zmínit bližší informace týkající se dědění ze zákona a dědění ze závěti. Dle právní úpravy účinné do roku 2014 bylo možné ze zákona dědit prostřednictvím čtyř dědických skupin na základě příbuzenství nebo podobného vztahu k zůstaviteli. Z důvodů uvedených výše dědí postupně všechny osoby z první dědické skupiny, a pokud se nerozhodne o celé pozůstalosti, pak jsou povoláni i dědicové z další skupiny. Stejný postup pak následuje též u třetí a čtvrté dědické skupiny, která byla do občanského zákoníku vtělena až novelizací od 1. 1. 1992.

První skupinu představují přímí potomci včetně těch osvojených, popřípadě nasciturus za předpokladu, že se narodí živý, a manžel nebo registrovaný partner zůstavitele. Manželství nebo registrované partnerství musí obligatorně existovat v době úmrtí zůstavitele. První dědická skupina je založena na rovnosti dědických podílů a akrescenci, pokud nedědí manžel nebo partner (přírůstkem uprázdněných dědických podílů). Pokud by z důvodů uvedených výše nedědil potomek, pak v rámci tzv. reprezentačního práva dědí jeho děti, vnuci či pravnuci. V případě, že by takových osob nebylo, nastupuje opět zásada

akrescence, ovšem musí v tomto případě dědit i jiný zůstavitelův potomek, jelikož manžel/partner sám dědit v první skupině nemůže.

Pokud není zůstavitelových potomků, nastupuje druhá dědická skupina, již tvoří manžel nebo partner, zůstavitelovi rodiče nebo osvojitelé a osoby žijící se zůstavitelem ve společné domácnosti a podílející se na hrazení nákladů na tuto domácnost nebo osoby výživou závislé na zůstaviteli, a to alespoň po dobu jednoho roku. Pro příklad lze uvést druhá, nevlastní děti či osoby svěřené zůstaviteli do pěstounské péče. Ve druhé skupině nemohou být tyto osoby výlučnými dědici, avšak jejich uvolněné dědické podíly se přičítají spolužijícím osobám a rodičům zůstavitele. Na tomto místě dědí manžel/partner nejméně ½ dědictví a je možné, aby zdědil dědictví celé v rámci přírůstku uprázdněných dědických podílů.

Sourozenci zůstavitele nezávisle na tom, zda jsou plnorodí nebo jen polorodí, dědí společně se spolužijícími osobami až na základě třetí dědické skupiny, a to rovností podílů. V případě, že by sourozenec byl zároveň i osobou žijící ve společné domácnosti, pak nedochází ke kumulaci dědického podílu. I zde dojde k reprezentačnímu právu, ovšem pouze pro potomky zůstavitelových sourozenců. Poslední čtvrtou dědickou skupinu dle již neúčinné právní úpravy tvořili zůstavitelovi prarodiče.

Nový občanský zákoník pracuje se šesti dědickými skupinami. První čtyři zůstaly totožné a přidává se k nim pátá dědická skupina, již tvoří prarodiče rodičů zůstavitele, kteří dědí rovným dílem ve své větvi rodiny. „*Nedědí-li žádný z dědiců páté třídy, dědí v šesté třídě děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem*“²⁰ s možností reprezentačního práva.

2.2.7 DĚDĚNÍ ZE ZÁVĚTI

Oproti dědění ze zákona podléhá dědění ze závěti určitým formálním i obsahovým požadavkům. Předně se vždy bude jednat o osobní právní úkon/jednání, u něhož není možné zastoupení. Pro případ smrti pořizuje vždy jen jedna osoba, proto není možná kumulace zůstavitelů, například manželů, v jedné závěti. Zůstavitel může pořádit pouze o majetku a právech, jež nezanikají společně s ním, a dále je třeba pamatovat na ochranu ne(o)pominutelných dědiců a jejich

²⁰ §1640, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

povinného dílu, jak bylo vysvětleno výše. V případě porušení této ochrany by pak byla závěť plně nebo zčásti neplatná. Během života ji může pořizovatel libovolně měnit, pořídit zcela novou závěť, odvolat ji nebo také zničit (přeškrtnout text, spálit, roztrhat) s tím, že novější závěť ruší účinky té předchozí, pokud pojednává o stejném majetku. Je tedy možné, aby vedle sebe stálo hned několik závětí, které si vzájemně neodporují.

I samotná závěť musí splňovat jisté náležitosti, a to náležitosti pořizovatele, jeho svobodné a vážné vůle, jejího projevu navenek a konečně náležitosti obsahu poslední vůle. Předně by mělo dojít ke konkrétnímu a jednoznačnému vymezení dědiců, popřípadě náhradních dědiců, jejich dědických podílů, například zlomkem či procentem, nebo určení práv a věcí, jež dědicům v rámci dědického řízení/řízení o pozůstalosti připadnou. Pokud zůstavitel podíly sám neurčí, má se za to, že dědické podíly jsou si rovny. Formálně je pro závěť vyžadován zůstavitel způsobilý k právním úkonům (svéprávný) s možností pořízení závěti od 15 do 18 let věku ve formě notářského zápisu.

Zůstavitel může ve své poslední vůli požadovat po dědicích splnění určité podmínky, která jej však nesmí omezovat v dispozici s dědictvím, nebo ustanovit správce dědictví, a to buď osobu fyzickou, či právnickou jako správce celého majetku nebo jeho části. K jeho ustanovení může dojít, závětí, listinou o ustanovení správce dědictví, nebo v řízení před soudem. *„Právní ustanovení o správci dědictví bylo do sedmé části občanského zákoníku zařazeno zákonem č. 554/2004 Sb. Tento nový institut má především za úkol, aby nedošlo k majetkovým újmám na předmětu dědictví po dobu smrti zůstavitele do doby pravomocného rozhodnutí o nabytí dědictví.“*²¹

Projev vůle navenek vyžaduje obligatorně písemnou formu, a to buď holografní (vlastnoručně sepsána, datována a podepsána), alografní (psaná pomocí technických prostředků nebo jinou osobou za účasti alespoň dvou svědků způsobilých k právním úkonům/svéprávných, již nebudou dědit a nejsou též vůči dědicům osoby blízké) nebo formu notářského zápisu (obligatorně při zřízení fondu nebo nadace, uložená u notáře). Za zmínku stojí také fakt, že náležitosti

²¹ Fiala J., Hurdík J., Jeřábková L., Ronovská K. *Občanské právo hmotné*. 3. Aktualizované vydání. Brno: Masarykova univerzita. 2010, 91 s. ISBN 978-80-210-5361-8

závěti a taktéž vydědění se vždy posuzují dle platných právních předpisů v době sepsání těchto dokumentů.

2.2.8 ODMÍTNUTÍ A NABYTÍ DĚDICTVÍ

Dědictví lze nabýt i pozbyt hned několika způsoby. V případě pozbytí hovoříme o jednostranně adresovaném odmítnutí dědictví dědicem soudu, které vyjadřuje svobodu jeho rozhodování s účinky *ex tunc* ke dni smrti zůstavitele. Odmítnout dědictví nelze, pokud si dědic doposud počínal tak, že již začal s dědickým podílem disponovat. Za dědice, který není plně způsobilý k právním úkonům (svéprávný), může dědictví odmítnout jeho zákonný zástupce nebo soudem ustanovený opatrovník. Dědictví se odmítá celé a bez jakýchkoli podmínek, a to do jednoho měsíce od doručení vyrozumění o dědickém právu. Tento úkon je v zásadě neodvolatelný a na dědice se posléze pohlíží, jako by jím nikdy nebyl. Pokud ovšem dědic dědictví výslovně přijme, pak je tento úkon také neodvolatelný.

Dědictví je možné nabýt po proběhlém řízení o dědictví a vydání rozhodnutí, které potvrzuje jeho nabytí, nebo po vzájemné dohodě dědiců o vypořádání dědictví se souhlasem soudního komisaře. Dohoda nesmí odporovat dobrým mravům a zákonům, a pokud ji soudní komisař neschválí, pak potvrdí nabytí dědictví dle podílů jednotlivých osob. Často se v řízení řeší též možnost kolace, respektive započtení na dědický podíl. *„Předmětem započtení je to, co dědic za života zůstavitele od něj bezplatně obdržel, pokud nešlo o obvyklá darování. Hodnot zápočtu se řídí hodnotou daru v okamžiku, kdy byl poskytnut.“*²² Zjištěná hodnota daru se připočte k hodnotě dědictví a následně se vyčíslí jednotlivé podíly, z nichž se posléze odečtou dané zápočty. Kdyby byl dar vyšší než hodnota dědického podílu, dědic ničeho do dědictví nevrací, ovšem už nebude dědit. V případě, že existuje pouze jediný dědic, pak soudní komisař pouze potvrdí toto nabytí.

²² Plecítý V., Vrabc J., Salač J. *Základy občanského práva*. 5. Upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. 281 s. ISBN 978-80-7380-293-6

3 DĚDICKÉ ŘÍZENÍ DLE OSŘ

3.1 NESPORNÉ ŘÍZENÍ

At' už hovoříme o dědickém řízení, nebo řízení o pozůstalosti, vždy je bude možné zařadit do nesporného řízení. Nesporné řízení je jedním z typů nalézacího řízení společně s řízením sporným. „*Nesporná řízení, tedy zvláštní druhy řízení, netvoří ucelený komplex tak jako řízení sporná, ale jde pouze o určitý soubor různých druhů zvláštních řízení, která se od sebe navzájem liší.*“²³ Typicky nesporné řízení upravuje právní vztahy směrem do budoucna, z čehož lze vyvodit zejména jeho preventivní funkci. Rozhodnutí ve věci samé má pak většinou konstitutivní povahu, tedy zakládá, mění či ruší právní vztahy. Dále lze shrnout, že na nesporné řešení nelze pohlížet jako na spor o právo, jenž je typický pro sporné řízení, i přestože často dochází mezi účastníky řízení v nesporném řízení k dramatickým situacím a konfliktům. Účastníci řízení nevládnou předmětem sporu, tudíž není možné ani uzavření smíru. Například v dědickém řízení mohou dědici uzavřít dohodu o vypořádání dědictví, ovšem tato dohoda podléhá schválení soudu jako meritorního rozhodnutí.

Řízení je postaveno na zásadě oficiality, přičemž zahájit nesporné řízení lze na návrh i bez něho z moci úřední neboli ex offo. V případě dědického řízení zahájí soud usnesením řízení i bez návrhu, jakmile se dozví o úmrtí člověka nebo o prohlášení za mrtvého. Soud (v dědickém řízení notář jako soudní komisař) je také v rámci vyšetřovací neboli inkviziční zásady odpovědný za zjištění skutkového stavu a není vázán návrhy účastníků řízení, které zákon označuje buď jako „*navrhovatele a ty, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno*“²⁴, nebo „*navrhovatele a ty, které zákon za účastníky označuje.*“²⁵ Soud nebo soudní komisař rozhoduje na základě volného hodnocení důkazů, přičemž u veřejné listiny se předpokládá její pravost a správnost.

Místní příslušnost se zásadně neurčuje dle obecné místní příslušnosti – bydliště či sídla žalovaného a dle příslušnosti na výběr dané, ale jedná se o výlučnou příslušnost (např. „*soud, v jehož obvodu měl zůstavitel naposledy*

²³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2013. 264 s. ISBN 978-80-7380-437-4

²⁴ §94, odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

²⁵ §94, odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

*bydliště*²⁶). Věcná příslušnost je shodná pro sporné i nesporné řízení, příslušným bude s výjimkami okresní soud. Co se týče nákladů řízení, nepoužije se zásady úspěchu ve věci, nýbrž si každý hradí náklady sám, jelikož jsou nižší než u řízení sporného. Nutno dodat, že většina nesporných řízen je osvobozena od záloh a soudního poplatku. Za výjimečných okolností lze ovšem náklady řízení přiznat. Jelikož nesporné řízení většinou končí vydáním usnesení, bývá vykonatelné již jeho doručením.

3.2 ZÁSADY DĚDICKÉHO ŘÍZENÍ

Jak již bylo řečeno, věcně a místně příslušný soud obligatorně zahájí řízení, a to i bez návrhu, pokaždé když se dozví o úmrtí člověka nebo o prohlášení za mrtvého. Na tomto místě lze hovořit o určité ingerenci státu do soukromoprávních vztahů. Následně pověří notáře, jenž bude v řízení vystupovat v roli soudního komisaře, vedením řízení a dle zásady oficiality též určením rozsahu řízení, což ho opravňuje ke zjišťování okruhu dědiců, veškerého jmění zůstavitele, tedy celého majetku včetně zůstavitelových dluhů, a v neposlední řadě k vydání meritorního rozhodnutí ve formě veřejné listiny.

„Nakládání s majetkem zůstavitele bez dědického řízení a bez rozhodnutí soudu se může dostat do rozporu s právem. Dědici sice vstupují do práv a povinností zůstavitele dnem jeho úmrtí (§460 o. z.), ale subjektivní představa o dědickém právu nemusí vždy odpovídat skutečnosti.“²⁷ Pokud by chtěl někdo během řízení prodat věci z dědictví nad rámec obvyklého hospodaření, je k tomuto prodeji vyžadován souhlas soudu.

Dědické řízení je ovládáno obecnými a občanskoprávními zásadami. Nezávislost a zákonný výběr soudu, soudců a notářů musí být zaručeny, ostatně jako v každém řízení. Věc se rozděluje dle závazného rozvrhu práce věcně a místně příslušným soudcům a notářům s možností námitky podjatosti, pokud by byli ve vztahu k věci, účastníkům řízení nebo k jejich právním zástupcům. *„Základní zásada právní úpravy dědění spočívá v tom, že jak hmotněprávní dědické vztahy, tak procesní postup, se řídí právem, platným v době úmrtí zůstavitele. U hmotněprávní úpravy to nepřekvapuje, specifikem dědického práva*

²⁶ §88, písm. j) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges. 2011. 137 s. ISBN 978-80-87212-79-0

je to, že zmíněná zásada se uplatňuje i při aplikaci práva procesního.²⁸ Všichni účastníci dědického řízení mají v řízení rovné postavení, ať už jde o účast na jednání, tvrzení skutečností nebo navrhování důkazů. Ovšem tohoto práva využít nemusejí.

Oproti jiným občanskoprávním řízením je jednání před notářem neveřejné z důvodu projednávání velmi osobních záležitostí mezi zůstavitelem a dědici, nebo například věcí spadajících pod obchodní nebo bankovní tajemství. Řízení ovládají ještě zásada ústnosti, přímosti, hospodárnosti a zásada materiální pravdy. Jak sporné, tak i nesporné řízení se vyznačuje zásadou legálního pořádku neboli zásadou koncentrační s výjimkou uvádění nových skutečností a důkazů. Ty je možné uvádět po celou dobu řízení, a to až do právní moci rozhodnutí. Totéž platí i pro odvolání, jež je ovládáno principem úplné apelace. Jinak se předpokládá postup pro určité fáze řízení. Vodítkem mohou být ustanovení občanského soudního řádu²⁹ (také OSŘ), která upravují jednotlivé kroky při postupu v dědickém řízení.

3.3 PRAVOMOC A PŘÍSLUŠNOST

K dědickému řízení jsou věcně a místně příslušné okresní soudy určené na základě výlučné příslušnosti, konkrétně soud v obvodu posledního faktického bydliště zůstavitele, přesněji místo kde se trvale zdržoval (nemusí jít vždy o trvalé bydliště). Pokud by jej nebylo, pak jde o soud v obvodu pobytu a poté v místě, kde se nelézá majetek zůstavitele (nejčastěji půjde o případy cizinců a bezdomovců). „*Tím, že zákon stanoví podmínky místní příslušnosti, brání tomu, aby se řízení vedlo u více soudů. Výjimka je připuštěna u neodkladných opatření a v případě ustanovení správce dědictví.*“³⁰ Místní příslušnost se zkoumá do vydání usnesení o dědictví a v případě nepřislušnosti soud po právní moci usnesení o místní nepřislušnosti věc postoupí místně příslušnému soudu.

Poté soud provádí úkony více méně ojediněle, neboť provedením úkonů v řízení pověřuje dle rozvrhu notáře v obvodu okresu či obvodu jako soudního komisaře, a to ke zjištění a prošetření všech významných skutečností a pro jednání

²⁸ BÍLEK P., ŠEŠINA M. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2001. 18 s. ISBN 80-7179-590-9

²⁹ Zákon č. 99/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963, Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁰ SCHELLEOVÁ I. A kol. *Dědictví a dědické právo*. 1. vydání. Brno: Computer Press, a.s. 2007. 138-139 s. ISBN 978-80-251-1659-3

s dědici. Meritorní rozhodnutí, jímž bude řízení skončeno, ovšem vydává výhradně soud. Rozvrh práce určuje předseda krajského soudu na kalendářní rok na návrh Notářské komory České republiky. Notář může provádět úkony až po výslovném pověření soudem. Do té doby nezbytné úkony (např. neopakovatelné úkony) provede vždy soud. Dědicové se často mylně domnívají, že si pro dědické řízení mohou sami zvolit notáře, což si patrně pletou s ostatní notářskou činností (notářské zápisy, listiny o vydědění, legalizace a vidimace,...).

Mezi výhradní úkony soudu zahrnujeme zahájení řízení a pověření notáře jako soudního komisaře. Pokud by matrika zaslala oznámení o úmrtí člověka notáři s návrhem na zahájení řízení, notář je povinen tento návrh postoupit okresnímu, případně obvodnímu soudu. Dosud spravovali notáři elektronickou Centrální evidenci závětí, kde jsou uloženy veškeré závěti a též listiny určené potřebné pro správu dědictví. Dnes se již jedná o Evidenci právních jednání pro případ smrti, o níž bude řeč později. Také procesní úkony, které dříve spadaly do pravomoci soudů, například nařízení nebo odročení jednání, ustanovení znalce, předvolání dědiců, byly delegovány kvůli častým průtahům na notáře.

Notář může být stejně jako soudci vyloučen z projednání věci z důvodu podjatosti a také, pokud zaviněně způsobil zbytečné průtahy v řízení, a to po předchozím upozornění soudem. Za podjatého notáře se dle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3373/2011, považuje i soudní komisař, jenž v minulosti sepsal notářský zápis o závěti pro zůstavitele, v jehož věci se nyní řízení vede. Notář by během řízení mohl při jednání v rámci dokazování provést důkazní prostředky, s nimiž mohl být obeznámen i jiným způsobem než v řízení.

3. 4 ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ, PŘEDBĚŽNÉ ŠETŘENÍ

3.4.1 ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ

Soud zahájí řízení i bez návrhu po úmrtí člověka a pověří jednáním notáře. Předpokládá se oznámení zaměstnance pověřeného vedením matriky o úmrtí, rozsudek o prohlášení za mrtvého, sdělení policie nebo nemocničního zařízení o smrti. Výjimečně se zahájí na návrh po jeho doručení na soud, například na popud dědice, pokud se dodatečně dohledal majetek nebo za situace, kdy byl zůstavitel cizincem, ale v České republice měl majetek.

„Jen ojediněle se takto zahajuje běžné dědické řízení po osobě, která byla občanem ČR, především v těch případech, kdy soud není ještě informován o úmrtí, a účastníci dědického řízení chtějí nakládat s majetkem zůstavitele nebo se obávají, že by se dědictví mohl zmocnit někdo ze spoludědiců či cizí osoby; v takovém případě zpravidla žádají i o provedení neodkladného opatření.“³¹ Usnesení o zahájení řízení se nedoručuje. Neodkladná opatření poté nařizuje soud nebo notář kvůli významnému zájmu někoho z účastníků.

3.4.2 PŘEDBĚŽNÉ ŠETŘENÍ

Notář po pověření zjišťuje v Centrální evidenci závětí, již vede Notářská komora ČR, zda zůstavitel nezanechal svoji poslední vůli, nevydělil dědice, neodvolal závěť, nebo neustanovil správce dědictví. Poté prošetří jejich stav a obsah. Stejný postup bude následovat v případě, že listinu někdo sám předloží. Správce dědictví vyrozumí o úmrtí zůstavitele s požadavkem, aby se ujal své funkce. Dle §175d, odst. 2 OSŘ notář povinně zahájí předběžné šetření, kde ověřuje informace o zůstaviteli, o jeho dluzích a majetku, zjišťuje okruh dědiců, může provést výslech svědků. Předběžné šetření končí sepsáním protokolu o předběžném šetření. V této chvíli notář ještě nezná konkrétní účastníky řízení, tudíž nemůže žádný z dědiců podávat námitky.

„Předběžné šetření může být provedeno s kteroukoli osobou, která může podat základní informace o osobních a majetkových poměrech zůstavitele (tzv. přezvědnu osobou). Touto osobou je zpravidla vypravitel pohřbu, některý člen rodiny (např. manžel) apod.“³² Při zkoumání posledního bydliště zůstavitele je možné zjistit, že soud, který notáře pověřil, je místně nepříslušný a věc postoupit. Na základě §104, odst. 1 OSŘ lze též řízení zastavit pro nedostatek pravomoci, jestliže řízení nespadá do pravomoci soudů České republiky. Jednalo by se o případy, kdy zůstavitel byl cizincem a jeho majetek se nacházel na jiném státním území.

Pokud zůstavitel zanechal pouze nepatrný nebo žádný majetek, bude se jednat pouze s vypravitelem pohřbu a soud následně řízení zastaví. Výše nepatrné hodnoty majetku je proměnlivá a závislá na mnoha faktorech (ceny zboží,

³¹ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. 3. aktualizované vydání. Praha: LINDE PRAHA a.s. 2007. 150 s. ISBN 978-80-7201-674-7

³² MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. 3. aktualizované vydání. Praha: LINDE PRAHA a.s. 2007. 153 s. ISBN 978-80-7201-674-7

průměrné příjmy, náklady na život a na pohřeb). V současnosti se považuje za majetek v hodnotě do 10.000,-Kč. Ovšem soud musí každý případ posoudit jednotlivě a uvážit všechny jeho okolnosti. Jen výjimečně nezanechá zůstavitel kromě osobních věcí a ošacení žádného majetku. Většinou půjde o osoby žijící v ústavu nebo v léčebně, v domově důchodců, nebo půjde o osoby bez bydliště a příjmů (bezdomovci). U nepatrného majetku sice zůstavitel nějaké věci měl, ovšem nemají buď žádnou hodnotu (jsou bezcenné), nebo jsou tyto věci zcela neprodejně.

„Je zapotřebí, aby vypravitel pohřbu s vydáním nepatrného majetku, zanechaného zůstavitelem, projevil souhlas.“³³ Půjde buď o jednoho z dědiců, nebo o zcela jinou osobu, která by nedědila, avšak vypravila pohřeb. V ostatních případech se bude konat klasické dědické řízení. Soudní komisař následně zjišťuje okruh možných dědiců a účastníků řízení. Zkoumá adresy dědiců, ověřuje, zda žijí, nebo vyrozumí jejich případné právní nástupce. Dále se bude ptát na jejich osobní vztah k zůstaviteli a poučí je o možnosti dědictví odmítnout, nebo zahájit sporné řízení, pokud dochází ke konfliktním situacím. S přihlédnutím k ustanovení §175k, odst. 1, 2 OSŘ půjde zejména o spory vztahující se k platnosti polední vůle a vydědění, nebo k dědické nezpůsobilosti dědice.

Ve zkratce, soudní komisař po předběžném šetření zjišťuje v dalších fázích aktiva a pasiva zůstavitele, obvyklou cenu majetku a výši dluhů. V odůvodněných případech provede neodkladná opatření. Provede lustraci zůstavitelova jmění, opatří potřebné listiny a vyžádá si zprávy vztahující se k zůstaviteli a vyzve věřitele k přihlášení svých pohledávek. Dle vlastní úvahy rozhodne notář o tom, zda se ve věci bude konat jednání. Nenařídí jej, pokud by mělo být dědictví potvrzeno pouze jedinému nabyvateli (ze zákona nebo ze závěti), nebo státu jako odúmrtí. Pokud půjde o tuto situaci, notář vydá usnesení, které určuje obvyklou cenu aktiv, výši pasiv, po odečtení čistou hodnotu celého dědictví nebo výši jeho předlužení, dále určí hodnotu společného jmění manželů s vyčleněním věci, které případnou pozůstalému manželovi. Také nechá prostor dědici k vyjádření se k aktivům a pasivům a ke všem podkladům v řízení.

³³ SCHELLEOVÁ I. A kol. *Dědictví a dědické právo*. 1. vydání. Brno: Computer Press, a.s. 2007. 138-143 s. ISBN 978-80-251-1659-3

3.5 NEODKLADNÁ A ZAJIŠŤOVACÍ OPATŘENÍ

3.5.1 NEODKLADNÁ OPATŘENÍ

Na základě ustanovení §175e, odst. 1 OSŘ „*vyžaduje-li to obecný zájem nebo důležitý zájem účastníků, učiní soud i bez návrhu neodkladná opatření, zejména zajistí dědictví, svěří věci osobní potřeby manželovi zůstavitele nebo jinému členu domácnosti, postará se o prodej věci, které nelze uschovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů, a ustanoví správce dědictví nebo jeho části.*“ V dědickém řízení není možné nařídit předběžná opatření, nýbrž neodkladná a zajišťovací opatření sloužící k zabránění poškození, zničení nebo odcizení zůstavitelova majetku, a též k jeho prozatímní správě. Většinou půjde o faktické pokyny, v menší míře soud vydá usnesení (např. při ustanovení správce). Mezi neodkladná opatření lze zahrnout ustanovení správce dědictví, zajištění věci zůstavitele, jejich svěření jinému nebo jejich prodej za předpokladu, že je nelze uschovat.

Co se týče svěření věci manželů zůstavitele, nejedná se o konečné řešení ve věci, obdobně se provede soupis věci. Zároveň musí být dán souhlas pozůstalého manžela. Půjde zejména o osobní věci zůstavitele a věci náležející do společného jmění manželů, tedy o věci movité (např. motorové vozidlo). K prodeji věci dochází v případech jejich rychlé zkázy, u hospodářských zvířat a jiných věcí, u nichž by úschova představovala velké náklady a zároveň je nelze nikomu svěřit. Notář je v rámci zpeněžování prodá buď v rámci dražby, nebo mimo ni.

3.5.2 SPRÁVCE DĚDICTVÍ

Za významné a často užívané neodkladné opatření se považuje ustanovení správce v situacích, kdy je potřeba nepřetržitě spravovat zůstavitelova práva a povinnosti, zejména pokud jde o správu podniku a podílu zůstavitele v obchodní společnosti, nebo třeba o správu bytového domu a správu kompletně celého dědictví. Zůstavitel může formou notářského zápisu sám určit za života osobu správce (fyzickou nebo právnickou osobu) se souhlasem této osoby, po jeho smrti jej ustanoví soud usnesením (fyzickou osobu, právnickou osobu nebo stát), a to za situace, kdy zůstavitel neustanovil správce, ustanovil jej pouze pro jeho část, správce je nezpůsobilý spravovat danou záležitost, nebo se notářský zápis

nenajde. U správce spravujícího nemovitost nebo podnik se předpokládá vyšší odbornost.

„Zpravidla jde o osobu zapsanou v seznamu insolvenčních správců. Není vyloučeno, že i v těchto případech bude ustanoven správcem dědictví dědic, který před úmrtím pomáhal zůstaviteli při vedení podniku nebo správě nemovitosti.“³⁴

Rozsah činnosti správce je uveden v zákoně, nutností je, aby vždy jednal s péčí řádného hospodáře. Pokud by překročil správce rámec obvyklých činností, bude k tomu potřebovat souhlas dědiců. Soudu pak nejméně 2x ročně podává zprávy o své činnosti.

Během správy provádí všechno potřebné k tomu, aby nedošlo ke znehodnocení zůstavitelova majetku (přijímá nájemné, provádí opravy domu, nakládá s bankovními účty zůstavitele, řídí podnik,...). *„Funkce správce je funkcí placenou (a to i v tom případě, že touto funkcí byl pověřen někdo z dědiců), správce ji koná za odměnu a má nárok na náhradu hotových výdajů.“³⁵* Odměna a náhrada hotových výdajů správce spadá mezi náklady řízení, budou ji tedy po vydání pravomocného usnesení o dědictví hradit sami dědici. Správce své náklady prokazuje v konečné zprávě. Soud může usnesením zprostit správce jeho funkce a ustanovit nového, a to v případech jeho nezpůsobilosti k výkonu funkce, při nečinnosti, pokud správce nejedná s péčí řádného hospodáře, anebo pokud o tom sám správce výslovně požádal.

3.5.3 ZAJIŠŤOVACÍ OPATŘENÍ

Zajištění věcí předpokládá jejich úschovu u soudu, notáře nebo jiné osoby, zapečetění obydlí zůstavitele, soupis na místě samém a udělení zákazu dlužníkům vyplácet dluhy zůstaviteli. Veškeré osoby (jak fyzické, tak i právnické) dají buď samy, nebo na výzvu soudu a notáře, do úschovy všechny věci, které mají u sebe a patří zůstaviteli, a to ať už se nacházejí v rukou nemocnice, policie, dlužníka, zaměstnavatele nebo příbuzných. Pokud tyto věci osoby dobrovolně nevydají, soud jim doručí usnesení o neodkladném opatření. Zůstavitelovo obydlí a jiné prostory se fakticky zapečetí páskou s razítkem soudu, aby nedošlo k vniknutí

³⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2013. 273 s. ISBN 978-80-7380-437-4

³⁵ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. 3. aktualizované vydání. Praha: LINDE PRAHA a.s. 2007. 195 s. ISBN 978-80-7201-674-7

a posléze k odcizení věcí, a to za předpokladu, že zůstavitel byl jeho jediným uživatelem.

O zapečetění se sepíše protokol, často je předstupněm před soupisem majetku zůstavitele na místě samém. „*Účelem soupisu na místě samém je pořizování úplného seznamu všech věcí, které se nalézají v určitém prostoru, kde měl či mohl mít zůstavitel uloženy své věci (nejčastěji v bytě, ale např. i v rekreačním objektu, v garáži, ateliéru či dílně, v bezpečnostní schránce, na pracovišti apod.)*.“³⁶ K soupisu dochází jak na místě zapečetěném, tak i na jiných místech. Soupis souvisí s oceněním věcí. Věci nižší hodnoty není třeba ocenit, jelikož lze určit jejich hodnotu laicky, hodnotnější věci ocení ustanovený znalec ve svém znaleckém posudku. Zcela bezcenné věci a věci sloužící k pohřbení se neseписují. Soupis na místě samém neznamená soupis majetku a dluhů v rámci předběžného šetření, kdy se zjišťuje výše celého zůstavitelova jmění.

3.6 OSOBY ZÚČASTNĚNÉ NA ŘÍZENÍ

Za osoby zúčastněné na řízení lze považovat osoby, které řízení vedou a rozhodují (soud, soudní komisař a jejich zaměstnanci) a účastníky řízení, tedy osoby, o jejichž právech a povinnostech je v řízení rozhodováno. „*Soud nevydává žádné rozhodnutí o tom, že určitá osoba je účastníkem řízení, případně o tom, že účastníkem řízení přestala být*.“³⁷ Co se týče soudu, v dědickém řízení rozhoduje samosoudce s tím, že je možné, aby pověřil k vykonávání jednodušších úkolů vyššího soudního úředníka, justičního čekatele nebo soudního tajemníka. Pověřeného notáře může v nutných případech zastupovat v řízení notář společník či notářský kandidát.

Pokud by byl notář např. dlouhodobě nemocen, notářská komora mu ustanoví zástupce, v případě jeho úmrtí pak bude jmenován náhradník z notářů v obvodu. Notář obvykle pověřuje notářské kandidáty, notářské koncipienty a další své zaměstnance, již složili kvalifikační zkoušku, k provádění úkonů v řízení. Oprávnění vydávat usnesení je ovšem přiznáno pouze soudnímu komisaři.

³⁶ MIKEŠ, J., MUŽIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges. 2011. 216 s. ISBN 978-80-87212-79-0

³⁷ SCHELLEOVÁ I. A kol. *Dědictví a dědické právo*. 1. vydání. Brno: Computer Press, a.s. 2007. 138-141 s. ISBN 978-80-251-1659-3

Oproti tomu jsou účastníci řízení předvoláváni k jednání (pokud je nařízeno), účastní se jednání s možností vyjadřovat se ke všem důkazům a skutečnostem, činit návrhy týkající se průběhu řízení i ve věci samé, podávat odvolání a jsou také oprávněni k tomu, aby jim byla doručována usnesení a jiné písemnosti. Za účastníky řízení považujeme osoby, o nichž se důvodně má za to (na základě dědického titulu), že jsou dědici zůstavitele, vypravitele pohřbu, v případě odúmrti stát a případně věřitele zůstavitele. Vypravitel pohřbu bude účastníkem řízení za předpokladu, že zůstavitel zanechal pouze majetek nepatrné hodnoty a sám vypravitel s jeho převzetím souhlasí. Musí ovšem počítat i s povinnostmi, jež může představovat vyklizení bytu po zůstavitelově smrti spojené s úhradou nájemného za dobu od smrti zůstavitele do právní moci usnesení o dědictví.

Věřitelé se účastní řízení, pokud došlo k dohodě mezi nimi a dědici o přenechání předluženého dědictví právě věřitelům, když dochází k vypořádání jejich pohledávek a nakonec při likvidaci dědictví.

Věřitelé mají často mylnou představu, že přihlášením své pohledávky se automaticky stanou účastníky řízení navíc s nárokem na uhrazení svých pohledávek. *„Přihlášení pohledávky do dědictví má za následek především seznámení dědiců s touto pohledávkou a zjištění jejich stanoviska. Do pasiv dědictví se dluh zařadí zásadně jen v tom případě, že dědici tento dluh nezpochybňují a jsou v tomto stanovisku zajedno.“*³⁸ Ke sporné pohledávce se v řízení nebude přihlížet. Za sporné se ovšem nepovažují pohledávky posvěcené veřejnou listinou a pravomocná rozhodnutí. Vypořádání pohledávky představuje pouze dohodu o vypořádání mezi dědici a věřiteli. Likvidace předpokládá předlužené dědictví a její nařízení usnesením soudu. Pokud k likvidaci nedojde, věřitel má zásadně vždy možnost žalovat dědice.

Dílčích částí řízení se mohou účastnit též správce dědictví (při jeho ustanovení, zproštění a určení odměny) svědci a soudní znalec (ve spojitosti s podáním znaleckého posudku). Notář se stává účastníkem řízení ve chvíli, kdy se řeší jeho odměna a náhrada hotových výdajů. Jelikož soud vychází při

³⁸ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges. 2011. 200 s. ISBN 978-80-87212-79-0

rozhodování ze stavu aktuálního v době řízení, pokud dojde k dodatečnému projednání dědictví, je možné, že okruh účastníků bude rozšířen.

V případě potřeby může být účastník řízení zastoupen zákonným zástupcem, opatrovníkem, kolizním opatrovníkem, zvoleným zástupcem, obecným zmocněncem, statutárem, prokuristou či pověřeným zaměstnancem, a to vždy podle situace, která v řízení nastane. Existuje též možnost nechat se v řízení zastoupit jiným dědicem. Ovšem je na dědici, zda podstoupí riziko, že by jiný dědic nemusel jednat v jeho zájmu. Stát bude zastupovat Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Účastníkem řízení nebude rozvedený manžel, přestože dosud nedošlo k vypořádání společného jmění manželů, ani např. osoba žijící ve společné domácnosti se zůstavitelem, pokud budou dědit zůstavitelovi potomci v první dědické skupině.

3. 7 ZJIŠŤOVÁNÍ DĚDICŮ, AKTIV A PASIV

3.7.1 ZJIŠŤOVÁNÍ DĚDICŮ

Nejdůležitější cíle dědického řízení představují zjištění majetku a dluhů zůstavitele (funkce majetková) a jeho právních nástupců (funkce legitimační). Co se týče právních nástupců, notář nejprve zjistí, zda neexistuje závěť, ve fázi předběžného šetření se seznámí s obsahem případné poslední vůle, opatří nacionále dědiců a vyrozumí je o probíhajícím řízení písemně nebo ústně, a též o možnosti odmítnout do jednoho měsíce dědictví. V případě, že by byl některý z dědiců neznámého pobytu, vyrozumí jej notář o jeho právech vyhláškou. Poté vyhodnocuje podmínky řízení, po zjištění aktiv a pasiv řeší případně vzniklé spory.

Zjistit právního nástupce po zůstaviteli je velmi důležité, neboť nástupci vstupují do zůstavitelových právních vztahů, mohou například pokračovat jako účastníci řízení již v probíhajících civilních nebo správních řízeních. Obdobně mohou nastoupit též do právních vztahů s třetími osobami, „*např. jde-li o práva či povinnosti z různých nájemních, včetně leasingových, smluv, vyklizení nemovitosti, bytu či nebytového prostoru, o autorská práva, o pojištění, o sporné*

*dluhy či pohledávky, spory o vlastnictví, spory týkající se členství zůstavitele v družstvu či účasti v obchodní společnosti.*³⁹

Při zjišťování okruhu dědiců jedná soudní komisař v případě dědění ze závěti s osobami uvedenými v poslední vůli, u níž se zároveň bude zkoumat její platnost, a dále jedná i případnými dědici ze zákona, pokud by byla zjištěna neplatnost závěti. Co se týče dědění ze zákona, notář jedná s tou dědickou skupinou, jež by měla dědit. Z úmrtního listu se notář dozví, zda byl zůstavitel ženatý a udělá si vlastní představu o tom, zda stále žijí jeho rodiče. Příbuzenství lze prokázat na základě veřejné listiny. Spolužijící osoby musejí dokázat, že žily společně se zůstavitelem v domácnosti minimálně po dobu jednoho roku a podílely se na hrazení jejich nákladů, nebo byly výživou na zůstavitele odkázány.

3.7.2 ZJIŠŤOVÁNÍ AKTIV A PASIV

V případě zjišťování majetku často ústavy (nemocnice, domov důchodců, léčebný ústav) oznamující úmrtí zasílají soupis majetku, který s sebou zůstavitel v tomto zařízení měl, stejný bude i postup policejního orgánu. Notář v rámci předběžného šetření opatří údaje nutné pro zjištění zůstavitelových aktiv a pasiv, často nalezne údaje o nich v závěti a v listině o ustanovení správce dědictví.

Mnoho informací o majetku a dlužích je možné získat také od přezvědné osoby. *„K údajům, které jsou důležité pro majetkové poměry, patří i údaj o datu sňatku zůstavitele a pozůstalého manžela, i o tom, zda mezi nimi nedošlo k zúžení či rozšíření zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů, a také údaj o tom, zda věci nebyly v podílovém spoluvlastnictví s dalšími osobami, případně o velikosti spoluvlastnického podílu zůstavitele.*⁴⁰ V Centrální evidenci manželských smluv, již vede Notářská komora ČR, notář zjistí, zda neměl zůstavitel zúžené nebo rozšířené společné jmění manželů, či předmanželskou smlouvu.

Mezi zjišťovaný majetek lze zahrnout nemovitosti, účty a zůstatky na nich, bezpečnostní schránky, motorová vozidla, podíly a účast v bytových družstvech a obchodních společnostech, akcie a jiné cenné papíry, podnik zůstavitele,

³⁹ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges. 2011. 233 s. ISBN 978-80-87212-79-0

⁴⁰ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. 3. aktualizované vydání. Praha: LINDE PRAHA a.s. 2007. 227 s. ISBN 978-80-7201-674-7

pohledávky, hotovost, zbraně a střelivo, nábytek a další zařízení bytu a nebytových prostor, ošacení a ostatní majetek. Co se týče nemovitostí, soudní komisař po provedení lustrace požádá příslušný katastr nemovitostí o listy vlastnictví a přehled věcných práv k nemovitostem. Notář vyčlení věci spadající do společného jmění manželů, následně věci a práva ocení za pomoci vlastní úvahy, znaleckého posudku nebo expertizy.

Provede soupis veškerého majetku zůstavitele, usnesením (vyhláškou) na úřední desce soud vyzve věřitele k přihlášení svých pohledávek ve stanovené lhůtě. Při rozhodování o tom, co soudní komisař zahrne do soupisu, může vzít za své shodná tvrzení účastníků. Notář zjišťuje aktiva a pasiva především z listin, faktur, zpráv a ohledání na místě samém. V této chvíli lze požádat písemně nebo elektronicky o součinnost orgány státní správy a samosprávy. Po odečtení hodnoty dluhů od majetku zjistí celkovou výši dědictví nebo předlužení, majetek vypořádá a rozdělí dědicům.

3.7.3 SPORY O DĚDICKÉ PRÁVO

Obě tyto fáze probíhají samozřejmě shodně, přičemž důležitější postavení je přisouzeno funkci legitimační, jelikož okruh dědiců jako právních nástupců zůstavitele oproti majetkové sféře se určuje závazně. Tento okruh se však stanovuje na základě formální pravdy, tudíž nemusí vždy odpovídat realitě (např. se nebude přihlížet k dědicům neznámým nebo třeba dědicům neznámého pobytu, přestože skutečně dědit měli), ovšem spory v otázce dědického práva se musí vyřešit do vydání usnesení o dědictví.

Např. ke zpochybnění dědice může dojít skrze právní posouzení určité skutečnosti (zpochybnění trestného činu proti zůstaviteli podepřeného rozsudkem jako důvod pro vydědění), a dále skrze zpochybnění skutkového stavu (sepsání závěti zůstavitelem v duševní poruše). Věc lze vyřešit rozhodnutím soudu u právního posouzení, v případě zpochybnění skutkového stavu vzájemnou dohodou, nebo notář usnesením odkáže méně pravděpodobného dědice k podání žaloby, výsledkem pak bude rozhodnutí soudu, usnesení o smíru nebo fikce neprokázání tvrzení, pokud žalobce žalobu nepodal. Notář již dále nebude jednat ve věci s tím, kdo byl ve věci neúspěšný,

Stejně tak v případech sporů o majetek se rozlišují spory založené na právním posouzení a na skutkovém stavu. Spor založený na právním podkladu

vyřeší soud přímo v dědickém řízení (např. zpochybnění výše nákladů na pohřeb). Co se týče sporů u skutkového stavu (zpochybnění dluhu zůstavitele, jelikož byl za jeho života uhrazen), soudní komisař pouze rozhodne o tom, které záležitosti jsou sporné, v návrhu usnesení o dědictví k nim nepřihlédne a odkáže účastníky na podání žaloby ve sporném řízení.

„O významu legitimační funkce usnesení o dědictví svědčí, že nárok oprávněného dědice na vydání dědictví proti tomu, komu bylo nabytí dědictví potvrzeno, se promlčuje ve lhůtě tří let od právní moci usnesení o dědictví.“⁴¹

Silné postavení legitimační funkce se projevuje též v ochraně třetích osob, jež v dobré víře získaly majetek od osoby, které bylo dědictví potvrzeno. Oproti tomu v majetkové sféře se sporná aktiva a pasiva zůstavitele vyloučí z projednání a rozhodne se o něm až pravomocně rozhodnutí ve sporném řízení. Stejně tak, pokud se po právní moci usnesení o dědictví objeví další majetek zůstavitele, rozhodne se o něm dodatečně, neboť původní usnesení se neruší. Pokud by se jednalo jen o dluh, k dodatečnému projednání dědictví nedojde. Muselo by se objevit i aktivum.

3.8 JEDNÁNÍ VE VĚCI

Po zjištění dědiců, aktiv a pasiv nastává fáze jednání ve věci. Jednání netřeba nařizovat, pokud dojde k zastavení řízení (žádný majetek, nepatrný majetek, odúmrtí), nebo dědictví připadne jen jednomu dědici. Na tomto místě je důležité, zda notář zjistil, že jediný dědic nabytí dědictví neodmítl, nebo že již začal s dědictvím nakládat. Neodmítl proto, že byl o možnosti vyrozuměn, ve lhůtě se souhlasně vyjádřil, nebo mu marně uplynula lhůta pro odmítnutí dědictví. V řízení s jedním dědicem může být nařízeno jednání, pokud bude provedeno dokazování.

Stát odmítnout dědictví zásadně nemůže. Stát dědí v případě, že zůstavitel nezanechal žádné dědice ze zákona, žádní závětní dědici se nedožili dne úmrtí zůstavitele, závěť je neplatná a není zákonných dědiců, dědici jsou nezpůsobilí, nebo všichni odmítli. Může dojít k situaci, kdy bude stát dědit jen část dědictví, a to pokud bude pořízena neplatná závěť jen o části dědictví. V omezených

⁴¹ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges. 2011. 149-150 s. ISBN 978-80-87212-79-0

případech je pak možné, by se závětní dědici dohodli se státem, komu co z dědictví připadne.

V ostatních případech pověřený notář nařídí ve věci neveřejné jednání, předvolá k němu účastníky řízení a osoby zúčastněné na řízení (svědky, znalce). Notář provede jednání i bez přítomnosti dědice, přičemž mu může uložit pořádkovou pokutu až do výše 50.000,-Kč. V případě nutné účasti lze dědice, svědka nebo znalce též předvést za pomoci policejního orgánu. *„Předmětem jednání je zpravidla ověření správnosti a úplnosti zjištění dědiců zůstavitele, jeho majetku a dluhů, poučení dědiců o jejich dědickém právu a možnosti odmítnout dědictví, pořízení soupisu majetku a dluhů náležejících do společného jmění manželů, zjištění stanoviska účastníků k rozsahu společného jmění manželů a ke způsobu jeho rozdělení mezi dědictví a pozůstalého manžela.“*⁴²

Dále se při jednání zohlední soupis aktiv a pasiv vztahujících se k dědictví (pasiva představují též náklady pohřbu) a vzájemné dohody mezi dědici o vypořádání dědictví, pokud existují. Po jednání opět soudní komisař vyhotoví návrh usnesení týkající se hodnoty společného jmění manželů, jeho vypořádání, ocenění majetek, který připadl zůstaviteli, vyčíslí čistou hodnotu dědictví, nebo výši jeho předlužení. Konečně připraví usnesení, jímž buď schválí, nebo neschválí dohodu dědiců o vypořádání dědictví, popřípadě stvrdí nabytí dědicům dle jejich dědických podílů. V případě předluženého dědictví je možné jej přenechat věřitelům, nebo nařídít likvidaci (zde se usnesení o dědictví nevydává).

Dohoda o vypořádání dědictví může být uzavřena mezi nejméně dvěma dědici, nesmí odporovat dobrým mravům ani zákonu, přičemž ji musejí schválit naprosto všichni, jinak dohoda nevznikne. Dohodu schvalují svým podpisem do protokolu vyhotoveného notářem. Následně dohoda podléhá schválení soudním komisařem. Je možné, aby někdo z dědiců neobdržel z dědictví na základě své vůle ničeho, nebo méně, než činil jeho podíl, pokud se na tom všichni shodnou. Nežádat ničeho neznamená dědictví odmítnout, pokud by došlo k následnému projednání dědictví, i tento dědic se jednání bude účastnit.

„Uzavírá-li dohodu zákonný zástupce nezletilého dědice nebo opatrovník dědice zbaveného způsobilosti k právním úkonům nebo v této způsobilosti omezeného tak, že dohodu o vypořádání nemůže sám uzavřít, je nutné, aby tento

⁴² MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges. 2011. 179-180 s. ISBN 978-80-87212-79-0

*právní úkon (uzavření dohody) byl za takto zastoupeného dědice schválen pravomocným rozsudkem soudu.*⁴³ Dohoda o vypořádání musí pojednávat o celém dědictví a lze v ní zřídit věcná práva k věcem cizím (právo cesty, věcné břemeno užívání, atp.). Měly by se ní též vypořádat dluhy zůstavitele, a pokud nejsou zmíněny, dědicové nabudou pasiva dle zákonných podílů, jež získali dohodou. Pokud soudní komisař dohodu neschválí, po právní moci usnesení přizná dědicům jejich zákonné podíly.

Další možnost představuje stvrzení dědicům jejich zákonné dědické podíly. „*Výsledkem je vznik podílového spoluvlastnictví dědiců ke každé věci, resp. Společné nabytí každého majetkového práva náležejícího do dědictví.*“⁴⁴ Pokud se bude dědit ze zákona i závěti, pak půjde o kombinaci nabytí podílů. Dědicové se často domáhají toho, aby jim bylo přiznáno více s tím, že ostatní dědice vyplatí (nejčastěji v případě nemovitostí), ovšem rámeček zákona nemůže notář přesáhnout. Změny lze dosáhnout jen při započtení (neobvyklý dar od zůstavitele dědici v době před jeho smrtí), přičemž podíly se počítají dle tzv. kolační podstaty. Veškerá hodnota majetku v době smrti zůstavitele se navýší o dary dědicům, jež jim dal za života. Od výsledných podílů se u každého dědice zvlášť následně odečte hodnota darů, které dostali.

3.9 ROZHODNUTÍ

3.9.1 DRUHY MERITORNÍHO ROZHODNUTÍ

Řízení končí rozhodnutím (usnesením) – zastavením řízení a rozhodnutím ve věci samé. Také během řízení dochází k vydávání procesních a částečných rozhodnutí. Do července roku 2009 jedině soud vydával na základě návrhu usnesení notáře usnesení o dědictví. V praxi většinou soud přebíral návrh vypracovaný notářem a převtěl jej do usnesení o dědictví. Pokud by však byly podklady od notáře neúplné, soud jej mohl požádat o doplnění (např. neprovedení důležitého důkazu, opomenutý dědic) s jasnými pokyny, ovšem nebylo možné jej pokynem nutit k pouhé změně právní názoru. Soud mohl také tyto úkony provést sám, nebo nepoužít návrh usnesení od notáře a vypracovat vlastní, ovšem návrh usnesení notáře zůstal součástí spisu.

⁴³ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. 3. aktualizované vydání. Praha: LINDE PRAHA a.s. 2007. 245 s. ISBN 978-80-7201-674-7

⁴⁴ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. 3. aktualizované vydání. Praha: LINDE PRAHA a.s. 2007. 246 s. ISBN 978-80-7201-674-7

Zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění občanský soudní řád, byla uvedena v platnost a účinnost souhrnná novela občanského soudního řádu, jež má zásadní význam pro postavení notáře v dědickém řízení. Dlouho se v právních kruzích spekulovalo o tom, jak zvýšit efektivitu řízení, zrychlit jej, odbřemenit soudy a zabránit tak častým průtahům v řízení, jelikož dědické řízení bylo považováno víceméně za administrativně jednodušší agendu. Odpověď představuje změna ustanovení §38 OSŘ, která přenáší vydávání meritorních rozhodnutí do pravomoci soudních komisařů. Notář tedy nově samostatně vydává jménem soudu (stejně jako soudní exekutor, nebo vyšší soudní úředník) rozhodnutí ve věci.

Soudní komisař tedy zastavuje řízení a vydává též dílčí rozhodnutí, např. usnesení týkající se společného jmění manželů, určení obvyklé ceny majetku, výši dluhů a čisté hodnoty dědictví. Dále vydává procesní rozhodnutí upravující průběh řízení, jelikož je v úzkém kontaktu s účastníky řízení. Usnesení vydaná soudním komisařem se považují za usnesení soudu. Příkladem procesního usnesení lze uvést usnesení týkající se soupisu na místě samém, ustanovení znalce, odročení jednání. Usnesení vydává pouze notář svým jménem a není možné, aby jeho vydáním pověřil jednoho ze svých zaměstnanců.

Lze shrnout, že dědické řízení končí zastavením řízení, pokud zůstavitel nezanechal žádný nebo nepatrný majetek, zastavením řízení kvůli nedostatku pravomoci, usnesením o schválení dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům k úhradě dluhů, usnesením o nařízení likvidace dědictví, usnesením o dědictví a zamítnutím návrhu, nebo zastavením řízení o dodatečném projednání dědictví.

3.9.2 REALIZAČNÍ OPATŘENÍ

Následně po vydání rozhodnutí dochází k realizačním opatřením, jež zajišťují vydání věcí a hodnot soudem, které byly během řízení z důvodu projednání dědictví pozdrženy od oprávněných osob (dědiců, věřitelů či jiných osob). Soudní komisař zruší všechna zajištění vzniklá na základě neodkladných opatření a vydá věci ze soudní úschovy. Oznámí osobám, k nimž byly po dobu řízení věci náležející zůstaviteli uloženy a dlužníkům zůstavitele, kterému z dědiců mají věc vydat a v případě pohledávek napříště plnit, a to buď sdělením, nebo zaslání kopie usnesení o dědictví. Pro příklad lze uvést přeplatek starobního

důchodu, který zašle Česká správa sociálního zabezpečení dědici, jenž byl povolán usnesením o dědictví, nebo sdělení soudu bance, komu z dědiců má vyplatit částky z vkladních knížek.

Mezi další realizační opatření lze zahrnout situace, kdy soudní komisař vyrozumívá sdělením nebo zasláním kopie usnesení státní a správní orgány o tom, komu případnou věc a hodnoty, jež tyto orgány evidují (např. kdo se stal vlastníkem motorového vozidla po zůstaviteli pro registr motorových vozidel a kdo bude nově vlastníkem zbraně pro Policii ČR). Co se týče nemovitostí zapsaných v katastru nemovitostí, soudní komisař doručí příslušnému katastrálnímu úřadu pravomocné usnesení o dědictví, z něhož je patrné, pro koho katastr provede zápis záznamem, ať už půjde o nabytí nemovitosti, věcné břemeno, zástavní právo.

„K realizačním opatřením v širším smyslu lze zařadit i opatření týkající se přechodu práv na další osoby v důsledku smrti zůstavitele jinak než děděním (např. nároky z pojištění osob, právo na peněžité nároky zaměstnance vůči zaměstnavateli, právo na peněžité nároky z nemocenského pojištění, právo na peněžité nároky ze sociálního zabezpečení.“⁴⁵ Všem těmto osobám bude na požádání zasláno sdělení. Stejný průběh bude i v případě věřitelů zůstavitele uplatňujících své pohledávky v dědickém řízení. Dle §175x OSŘ soudní komisař provede dodatečné projednání dědictví, pokud již bylo řízení pravomocně skončeno a objevil se neprojednaný majetek či dluh zůstavitele. Opět nikoli, pokud půjde jen o dluh. Projednání proběhne obdobně jako původní dědické řízení. Po skončení řízení zašle notář spis k archivaci soudu.

3.10 NÁKLADY ŘÍZENÍ A ODMĚNA NOTÁŘE

„Náklady řízení jsou zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, odměna notáře za prováděné úkony soudního komisaře a jeho hotové výdaje, odměna správce dědictví a jeho hotové výdaje, tlumočné a odměna

⁴⁵ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges. 2011. 183 s. ISBN 978-80-87212-79-0

za zastupování.⁴⁶ Mezi další náklady lze zahrnout náklady neodkladných opatření (např. úschova).

Odměna za zastupování náleží pouze v případě zastoupení advokátem a notářem, nikoli obecným zmocněncem. Dědické řízení je vždy osvobozeno od soudního poplatku v rámci řízení v I. stupni. Notáři náleží odměna a náhrada hotových výdajů (ty pouze, pokud věc nebyla notáři odňata kvůli průtahům v řízení). Jejich úpravu nalezneme ve vyhlášce č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví ve znění pozdějších předpisů. Nově o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)⁴⁷.

Výše odměny se určuje v souvislosti s tím, jak bylo řízení ukončeno. Pokud bylo vydáno usnesení o dědictví, výše se určí dle hodnoty majetku zůstavitele, a to i za situace, kdy bude pro pravomocném usnesení objeven další majetek. Minimálně půjde o 600 Kč, sazba se snižuje, když hodnota majetku roste, a to od 2% do výše 100 000 Kč základu do 0,1% do 20 mil. Kč, zbytek nad tuto částku nelze do základu zahrnout.

V případě zastavení řízení notář obdrží fixní částku 400 Kč. Tuto odměnu lze jednou tolik jednorázově navýšit, pokud bylo řízení velmi obtížné (např. při nutnosti využití cizích jazyků v řízení s mezinárodním prvkem, nebo při sporech o dědické právo). Hotové výdaje představují především poštovné, cestovné, náklady na telekomunikaci, pořízení fotokopíí a opisů, lustrace informačních systémů a daň z přidané hodnoty, pokud je notář plátcem. Odměna a hotové výdaje jsou stanoveny v usnesení, jímž se řízení skončí.

Každý správce dědictví, pokud byl ustanoven, tedy vyjma státu, má nárok dle stejné vyhlášky jako notář na odměnu a náhradu hotových výdajů. V případě odměny se její výše bude řídit hodnotou části spravovaného majetku a dobou, po kterou byl majetek spravován. I odměna správce může být navýšena až o 100%, např. v případech havarijního stavu nemovitosti a nutných oprav za předpokladu, že majetek spravoval alespoň čtyři měsíce. S délkou správy se odměna zvyšuje,

⁴⁶ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. 3. aktualizované vydání. Praha: LINDE PRAHA a.s. 2007. 319 s. ISBN 978-80-7201-674-7; §137, odst. 1 OSŘ

⁴⁷ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb. ze dne 29. května 2001, o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, ve znění pozdějších předpisů. Od 1. 1. 2014 Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb. ze dne 29. května 2001, o odměnách a náhradách notářů a správců-pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)

např. po jednom roce až o 300%. Hotové výdaje představují náklady správce, jež vynaložil ze svých finančních prostředků, půjde o cestovné, poštovné, odměnu daňovému poradci, náklady na telekomunikaci. Soud o odměně a hotových výdajích rozhodne poté, co správce předloží konečnou zprávu.

Všichni účastníci řízení platí své výdaje průběžně. Společné náklady hradí dědici dle svých dědických podílů, nebo rovnými díly, pokud nelze podíly zjistit (často při děděni ze závěti). Notář může uložit účastníku, jenž není osvobozen od soudního poplatku a v jehož zájmu má být proveden důkaz, např. znalecký posudek, aby složil zálohu na náklady spojené s jeho provedením. Náklady nad složenou zálohu hradí stát, po skončení řízení má ovšem nárok na zaplacení těchto nákladů. Stát dále platí náklady tlumočnicka a ustanoveného zástupce. Při osvobození od soudního poplatku dědic zálohu neplatí. Obvykle však náklady ponесou všichni dědicové podle svých dědických podílů, nebo podle podílů účastenství v řízení. „*Odměnu a hotové výdaje notáře (a stejně i správce dědictví) platí dědic, který nabyt dědictví, jež není předloženo. Je-li dědiců několik, platí tyto náklady podle vzájemného poměru čisté hodnoty jejich dědických podílů.*“⁴⁸

⁴⁸ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges. 2011. 408 s. ISBN 978-80-87212-79-0

4 ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

4.1 PŘÍSLUŠNOST MÍSTNÍ A VĚCNÁ

Rekodifikace soukromého práva se výrazně nedotkla jen hmotného práva, ale zasáhla též právo procesní a samotné řízení. Nejde pouze o změnu terminologie, kdy se s účinností od 1. 1. 2014 považuje dědické řízení za řízení o pozůstalosti. Změnu terminologie vysvětluje důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku. Rekodifikace dává přednost užití termínu pozůstalost z praktických důvodů. Oproti dědictví (práva a povinnosti přecházející na dědice) představuje pozůstalost veškeré jmění způsobilé na dědice přejít, přestože k přechodu skutečně dojít nemusí. Tvůrci se tím snažili o pokrytí více možných situací v řízení.

Řízení o pozůstalosti se jako nesporné řízení přesunulo do části druhé, hlavy třetí zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (ZZŘS), zákona ve vztahu subsidiarity k OSŘ. Věcná příslušnost v řízení se nijak nezměnila, stejně tak skutečnost, že řízení lze zahájit usnesením okresního soudu na návrh i bez něj (převažující typ). Mgr. Jiří Bartoš se v článku Nová procesní úprava dědického práva domnívá, že díky lepší právní úpravě, která odděluje zahájení řízení na návrh a zahájení řízení bez návrhu by se mohla změnit praxe soudů, které zahajují řízení bez návrh, aniž by rozlišovaly, zda dědic podal k zahájení řízení návrh nebo pouze podnět.

Změna nastala v případě příslušnosti místní, kdy místně příslušným bude soud, v jehož obvodu měl zemřelý poslední trvalé bydliště dle Centrální evidence obyvatel (CEO), nebo jiné zákonem dané evidence. Podle staré právní úpravy by se postupovalo až tehdy, nebyl-li by zůstavitel v CEO evidován. Mělo by tedy dojít k urychlení určení místní příslušnosti, jelikož soud má možnost provést elektronickou lustraci a zjistit tak poslední trvalé bydliště zůstavitele bez dalšího pátrání. Úprava počítá s delegací věci kvůli vhodnosti (obvod trvalého bydliště dědiců). *„Právo vyjádřit se k tomu, kterému soudu má být věc přikázána z důvodu vhodnosti, mají pouze dědici zůstavitele, dále stát, je-li zákonným dědicem,*

*a vypravitel pohřbu; a to pouze v případě, že jsou soudu známi v době, kdy byl podán návrh na přikázání věci jinému soudu.*⁴⁹

4.2 POVĚŘENÍ NOTÁŘE

Soud opět za základě rozvrhu práce pověří notáře jednáním v řízení. Roční rozvrh práce je dostupný například na webových stránkách Notářské komory. Pověření notáře ve formě usnesení se účastníkům řízení nedoručuje. Dosud byl notář pověřován pouze na základě opatření, tudíž při jmenování nového soudního komisaře se znovu vydalo jen opatření. V situaci, kdy je potřeba zrušit pověření notáře, soud tak musí učinit opět vydáním usnesení a zároveň musí pověřit úkony v řízení notáře jiného.

„Nově se zavádí možnost nařízení výměny notáře odvolacím soudem, jestliže v odvolacím řízení dojde ke zrušení usnesení soudu prvního stupně v důsledku nedodržení závazného právního názoru nebo pro závažné vady v řízení (§ 131 z. z. ř.).“⁵⁰ Shodně s dosavadní právní úpravou může soudní komisař pověřit určitými úkony v řízení své zaměstnance. Úkony v řízení se zpravidla zaznamenávají ve formě písemného protokolu. Pokud nebyl v řízení ustanoven likvidační správce, pak je notář povinen též splnit povinnosti předepsané likvidačnímu správci.

Soudní komisař a jeho zaměstnanci mají povinnost mlčenlivosti vztahující se ke všemu, co se v řízení o pozůstalosti dozvěděli. V naléhavých případech je mlčenlivosti může zbavit pouze předseda soudu, v jehož rámci řízení o pozůstalosti proběhlo. Ustanovení §107 a následujících ZZŘS upravuje odměnu a náhrady za činnost soudního komisaře (náhrada hotových výdajů, náhrada za daň z přidané hodnoty). Stejně jako dosud odměnu a náhrady zaplatí dědici a v případě odúmrti stát, a to na základě meritorního rozhodnutí soudu, jímž se řízení skončí. Pokud dojde k likvidaci pozůstalosti, notář bude uspokojen z likvidační podstaty. Usnesení týkající se odměny a náhrad jako součásti nákladů řízení musí být vždy řádně odůvodněno a jednotlivé částky musí být v usnesení vyčísleny.

⁴⁹ *Jak se změní dědický proces?* Dostupnost [online] na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/jak-se-zmeni-dedicky-proces/>

⁵⁰ BARTOŠ, JIŘÍ. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam 6/2013. 17 s. ISSN 1211-0558

4.3 ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ, VYLOUČENÍ DĚDICE

Co se týče účastníků řízení, zákonné definice se nezměnily. Jsou jimi osoby, jež lze důvodně pokládat za dědice, stát nově jako dědic v rámci dědických skupin v případech odúmrti a vypravitel pohřbu, pokud zůstavitel zanechal jen nepatrný majetek. Na tomto místě je vhodné zmínit, že v nové právní úpravě nedošlo ke změně v rámci posuzování právních nástupců. Pokud dědic zemře současně se zůstavitelem (např. při autonehodě), nebudou dědit zůstaviteli potomci v rámci dědické posloupnosti. Stejně tak zůstavitelem může být pouze osoba fyzická. Dědicem se stane osoba fyzická, nebo osoba právnická, jež vznikla nejpozději do jednoho roku od úmrtí zůstavitele.

Co se týče nepominutelných dědiců, v novém občanském zákoníku je lze označit jako věřitele sui generis, neboť v rámci povinného dílu mají nárok na vyplacení částky v hodnotě povinného dílu, ovšem ne přímo na povinný díl. V rámci řízení se mohou dohodnout s dědici, že místo vyplacení této částky dostanou z pozůstalosti určitou konkrétní věc/soubor věcí. Nový občanský zákoník rozšířil škálu možností, jak vyloučit dědice z řízení o pozůstalosti, a to nejen nepominutelného. Jmenovitě jde o:

- dědickou nezpůsobilost,
- zřeknutí se dědického práva,
- odmítnutí dědictví,
- vzdání se dědictví,
- vydědění,
- zcizení dědictví.

Dědická nezpůsobilost vychází ze stejného právního základu jako dosud, a to konkrétně zamezit dědici dědit vzhledem k jeho zavrženíhodnému jednání. Vyloučen bude ten, kdo se dopustil úmyslného trestného činu na zůstaviteli, nebo osobě jemu blízké; ten, kdo odpudivě zaútočil na poslední vůli zůstavitele; manžel dopouštějící se na zůstaviteli domácího násilí a rodič zůstavitele zbavený rodičovské odpovědnosti kvůli tomu, že rodičovskou odpovědnost zanedbával nebo jí využíval.

Zřeknutí se dědického práva neboli renunciace představuje novou možnost vyloučení dědického práva, a to smlouvou mezi zůstavitelem a dědicem ve formě veřejné listiny, již se dědic zřiká dědictví nebo jeho části (např. povinného dílu).

V praxi jde o případy, kdy jeden z dědiců je obdarován zůstavitelem již za jeho života a zároveň se dohodne se zůstavitelem, že dědic, aby nekrátil podíly ostatních dědiců, nedostane z pozůstalosti ničeho. Navíc je možné vyloučit ve smlouvě o zřeknutí se dědictví též potomky dědice. Smlouvu je možné zrušit prostou písemnou formou i veřejnou listinou. „*Smlouva o zřeknutí se dědictví práva podléhá zápisu do Evidence listin o právním jednání zůstavitele učiněných pro případ smrti.*“⁵¹ Eviduje ji notář, který sepisoval notářský zápis. Evidence listin o právním jednání zůstavitele nahradila s účinností od roku 2014 Centrální evidenci závětí.

Úprava odmítnutí dědictví jako neodvolatelného právního jednání zůstala shodná s menšími změnami. Nový občanský zákoník výslovně uvádí, že k odmítnutí dědictví může dojít až po smrti zůstavitele. Vyrozumění o možnosti odmítnout dědictví (usnesení) s poučením se doručuje dědici do vlastních rukou, nebo se vyhlásí dědici při jednání. Jednoměsíční lhůta zůstala shodná, pro dědice žijícího v zahraničí se prodlužuje až na tři měsíce. V praxi se nejčastěji odmítá dědictví při jednání do protokolu. Je třeba dodat, že odmítnout dědictví nemůže smluvní dědic.

Co se týče vzdání se dědictví, jde o nový hmotněprávní institut, díky němuž je zásadně do protokolu možné po smrti zůstavitele vzdát se dědictví ve prospěch někoho jiného, např. svého potomka, nebo jiného dědice. JUDr. Roman Fiala na přednáškách týkajících se dědictví práva po rekonstrukci v roce 2013 připustil, že kromě prohlášení do protokolu by v zásadě měla být možná i forma vzájemné dohody sepsané dědici.

Předpokladem vzdání se je, že předtím dědic dědictví neodmítl. Nebude se tedy jednat o tzv. putativního dědice, to jest dědice, pro nějž svědčí dědictví titul, ale prozatím se ještě nevyslovil, zda dědictví odmítá, či nikoli. K dosažení zamýšlených důsledků vzdání se je třeba souhlasu toho, v jehož prospěch se dědic vzdává, jinak by se k tomuto jednání v řízení nepřihlíželo.

Pokud je ovšem dědictví zatíženo příkazem nebo odkazem, jenž může vykonat pouze původní dědic, pak tuto povinnost bude muset vykonat, i když se dědictví vzdá. Tuto povinnost nelze přenést na nového dědice, nebo na jinou

⁵¹ KONDROVÁ, MARTINA. *Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědictví práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědictví práva po rekonstrukci.* Ad Notam 1/2014. 9 s. ISSN 1211-0558

osobu mimo řízení o pozůstalosti. Vzdáním se dědictví není možné krátit věřitele, proto je možné, aby věřitel podal odpůrčí žalobu a dovolal se relativní neúčinnosti právního jednání.

Nový občanský zákoník přejal s dílčími úpravami institut vydědění, jímž zůstavitel prohlášením o vydědění vylučuje nepominutelné dědice, nebo jejich potomky z nároku na povinný díl. Zásadní změnu představuje možnost vydědit nepominutelného dědice, pokud spáchal trestný čin prokazující jeho zvrhlou povahu oproti dosavadní úpravě, která považovala za důvod vydědění úmyslný trestný čin, jímž byl potomek odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu nejméně jednoho roku.

Prokazovat zvrhlou povahu dědice bude mnohem obtížnější než pouhé prokázání odsouzení, což ukáže až praxe a judikatura. Novinku též představuje možnost vydědění marnotratného nepominutelného dědice s tím, že jeho povinný díl pak připadne jeho potomkům. Nepominutelný dědic se může bránit v řízení žalobou, a to pokud zůstavitel neuvede důvod vydědění a nepůjde o zákonný důvod vydědění, žalobu uplatňuje ten, kdo by měl dědit místo nepominutelného dědice.

Na podkladu švýcarského občanského zákoníku došlo k zavedení institutu zcizení dědictví uzavřením odvázné smlouvy ve formě veřejné listiny. „*Tento nový institut se zpravidla použije v případě, kdy se dědici nechce čekat na skončení řízení o pozůstalosti. Pak uzavře s nabyvatelem smlouvu o zcizení dědictví.*“⁵² O zcizení musí být vyrozuměn soud a předmětem zcizení nemohou být osobní věci zůstavitele. Oba budou následně odpovídat za dluhy zůstavitele společně a nerozdílně. Co se týče účastníků řízení, nově sem spadají i odkazovníci se svým obligačním právem na vydání věci (individuálně i druhově určené) nebo pohledávky vůči dědicům.

4.4 OSOBY ZÚČASTNĚNÉ NA ŘÍZENÍ

Další osoby zúčastněné na řízení se účastníky řízení stávají jen pro jeho určitou část a po vyřešení jejich záležitosti přestanou být opět účastníky řízení. Půjde o manžela zůstavitele v rámci vypořádání společného jmění manželů,

⁵² *Dědické právo v novém občanském zákoníku*. Dostupnost [online] na http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_dedicke_pravo.pdf

věřitele zůstavitele, pokud navrhl soupis pozůstalosti, nebo odloučení pozůstalosti, o nepominutelného dědice za situace, kdy dochází k uskutečnění výhrady soupisu, stanovení čistě hodnoty pozůstalosti, k určení povinného dílu a jeho vypořádání, a také o správce pozůstalosti, co se týče jeho ustanovení do funkce.

Úprava reaguje i na zcela nový hmotněprávní institut vykonavatele závěti, jenž se stává účastníkem řízení, pokud byl povolán, řízení se nezastavuje, ani nedědí stát. Správce pozůstalosti a vykonavatel závěti jsou vyzváni, aby se své funkce neprodleně ujali. *„Při závěře pozůstalosti je účastníkem každý, kdo byl dotřen opatřením soudu směřujícím k zajištění majetku zůstavitele a kdo se dosud nestal účastníkem z jiného důvodu.“*⁵³

Odkazovník je účastníkem řízení v částech, kdy došlo ke zkrácení povinného dílu nepominutelného dědice (nebo dokonce jeho opomenutí) a bude uspokojen kromě jiného i z odkazu. Navíc je možné, aby došlo k situaci, kdy by měla pozůstalost připadnout státu a odkazovníci se tak stanou namísto státu dědici. Všem osobám končí účastenství buď splněním účelu v řízení, nebo právní mocí usnesení o dědictví.

Co se týče odkazů, někdy může být problematické rozlišit dědice a odkazovníka, jelikož v praxi zůstavitelé v závěti často používají termín „odkazují“ při ustanovování dědiců a jejich dědických podílů. Vzhledem k ustálené judikatuře, jež zastává názor, že poslední vůle zůstavitele by měla být vykládána na základě obvyklého významu, nebo zvláštností typických pro zůstavitele, lze usuzovat, že termín „odkazují“ bude i nadále možné vykládat jako vymezení dědických podílů tam, kde to bude z poslední vůle patrné.

Odkazovat zůstavitel bude v případě, že přikáže dědicům, aby určité osobě či osobám předali z dědictví věc nebo věci (je zde patrné obligační právo na vydání věci). O odkaz rozhodně nepůjde, přikáže-li zůstavitel dědici, aby dlužníku vydal dlužní úpis nebo kvitanci, zde půjde o prominutí dluhu, nikoli o odkaz. I rozlišení odkazovníků a věřitelů může být v praxi někdy velmi problematické, nápomocí zde jistě bude poslední vůle zůstavitele.

Stejně jako dosud bude jmenován dědici opatrovník, pokud dědic nemůže být v řízení zastoupen zákonným zástupcem, je neznámého pobytu, nebo se jedná

⁵³ §116 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštním řízení soudním

o neznámého dědice. V případě kolize zájmů mezi zákonným zástupcem a dědicem bude ustanoven zvláštní opatrovník, dříve kolizní opatrovník, a to nově dědickým soudem nebo soudním komisařem.

Změna nastala též v případě smrti právních nástupců zůstavitele. Noví právní nástupci musejí výslovně před soudním komisařem (do protokolu) prohlásit, že nastupují do právních vztahů dosavadních nástupců a tuto skutečnost dokázat (např. prostřednictvím úmrtního listu), pak s ním bude v řízení jednáno (budou přibráni do řízení jako účastníci řízení). Na tomto místě se nabízí otázka, zda by nebylo v budoucnu vhodné vždy po předběžném řízení, aby soudní komisař vydal usnesení, v němž přibere všechny nové účastníky, které zjistil v rámci šetření. V praxi se často stává, že až po předběžném šetření je zjištěn celkový okruh dědiců zůstavitele.

4.5 ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ

Smrt zůstavitele většinou tvrdě zasáhne pozůstalé, kteří potřebují určitý čas, aby nově vzniklou situaci vstřebali. Řízení je sice zahájeno ihned poté, co se soud dozví o úmrtí člověka, nebo po podání návrhu, ovšem spis s pověřením se k soudnímu komisaři dostane až zhruba jeden měsíc po zahájení řízení. K zahájení řízení dochází stejně jako doposud, usnesení o zahájení řízení netřeba doručovat účastníkům. Soudní komisař vyčkává s předběžným šetřením na dobu, kdy si pozůstalí vyřeší své nejdůležitější záležitosti spojené s úmrtí blízké osoby.

I po roce 2014 nastupují po zahájení řízení čtyři jeho fáze, a to předběžné šetření, zjišťování dědiců a jmění zůstavitele, jednání ve věci samé a vydání rozhodnutí a na fázi po skončení řízení o pozůstalosti. Průběh řízení o pozůstalosti oproti dosavadní úpravě se v zásadě s menšími obměnami nezměnil.

4.5.1 PŘEDBĚŽNÉ ŠETŘENÍ

Cílem předběžného šetření je zjistit a vyrozumět následující osoby: dědice, správce pozůstalosti, vykonavatele závěti, odkazovníky a případně další osoby, jejichž přítomnost bude v řízení potřeba. Soudní komisař kontaktuje nejčastěji vypravitele pohřbu, jenž bývá spolu s kontaktem uveden v úmrtním listu a provede lustraci Centrální evidence obyvatel, kde nejčastěji zjistí zákonné dědice, především pozůstalého manžela a nepominutelné dědice. Všechny tyto osoby předvolá k předběžnému šetření a vyzve je, aby s sebou přinesly

dokumenty a listiny související s řízením (závěť, prohlášení o vydědění, vyúčtování za pohřeb).

4.5.2 EVIDENCE PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ PRO PŘÍPAD SMRTI

Poté notář zjišťuje všechny okolnosti důležité pro řízení. „*Soud zjistí ze seznamu nebo systému vedeného podle jiného právního předpisu, zda jsou evidována jiná právní jednání nebo jiné právní skutečnosti, které mají význam pro řízení a pro rozhodnutí o pozůstalosti.*“⁵⁴ V roce 2001 byla díky ustanovení §35, odst. 1 notářského řádu⁵⁵ zřízena Centrální evidence závětí, kterou vedla Notářská komora. Evidovaly se v ní závěti, listiny o vydědění a jejich odvolání ve formě notářského zápisu, nebo pokud byly uloženy v notářské úschově.

Evidence právních jednání pro případ smrti je dle §35b, odst. 1 a 2 notářského řádu s účinností od roku 2014 nově revidovaná Centrální evidence závětí, v níž se evidují nejen závěti, ale též odkazy, dědické smlouvy, prohlášení o vydědění, povolání správce pozůstalosti, vykonatele závěti, smlouvy o zřeknutí se dědictví a všechny další listiny, jimiž se předešlá právní jednání ruší. Notář, jenž přijal listinu do úschovy, nebo o ní pořídil notářský zápis, tuto skutečnost zapíše do informačního systému. Evidence je neveřejná, není přístupná pro dědice, ani policejní orgán. Soudní komisař v rámci předběžného šetření lustrací zjistí zadáním data narození, či jména zůstavitele, zda není evidována zůstavitelova poslední vůle.

„*V informačním systému jsou evidovány pouze závěti sepsané českými notáři, nebo u českých notářů uložené. K informacím o závětech sepsaných u zahraničních notářů, nebo u nich uložených, se český notář tedy nedostane.*“⁵⁶

V dnešní době volného pohybu osob, zboží a kapitálu v rámci Schengenského prostoru by tato skutečnost mohla způsobovat nemalé potíže, jelikož čeští zůstavitele mohou žít v zahraničí, nebo zde mít svůj majetek. Nutno dodat, že účinností Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření

⁵⁴ §140, odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštním řízení soudním

⁵⁵ Zákon České národní rady č. 358/1992 Sb. ze dne 7. května 1992, o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ KLEIN, ŠIMON. *Evidence právních jednání pro případ smrti*. Ad Notam 5/2015. 17 s. ISSN 1211-0558

evropského dědického osvědčení ke dni 18. 8. 2015 dojde ke sjednocení řešení přeshraničního dědictví, tudíž předpokládám, že praxe si brzy vyžádá propojení českých informačních systémů s informačními systémy zemí Evropské Unie.

4.6 DRUHÁ FÁZE ŘÍZENÍ

4.6.1 ZJIŠŤOVÁNÍ DĚDICŮ, AKTIV A PASIV

Stejně jako dosud v druhé fázi soudní komisař určí závazný okruh dědiců (a též dědických podílů), který je možné měnit jen výjimečně (např. pokud se po projednání pozůstalosti nalezne zůstavitelova poslední vůle, jež okruh dědiců mění). Závaznost okruhu dědiců, který stanovil soudní komisař, podporuje rozhodnutí R 25/1995 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky. Kromě dědiců zjišťuje též jmění zůstavitele. Je obvyklé, že po dobu řízení o pozůstalosti mají dědicové zůstavitelův majetek až na výjimky k dispozici a užívají jej (např. osobní automobil). Pokud by však nešlo o obvyklou správu, je třeba souhlasu soudního komisaře.

Soudní komisař zjišťuje aktiva a pasiva ke dni smrti zůstavitele. U aktiv půjde zejména o majetek a práva zůstavitele mající původ v době jeho života, i přestože mohou vzniknout až po jeho smrti a právo na vypořádání společného jmění manželů. Soudní komisař je zjistí ze seznamu majetku, soupisu majetku, na základě souhlasného prohlášení dědiců, nebo ze shodných údajů dědiců, jež uvedly vůči zůstavitelovu majetku. Ke sporným aktivům se opět v řízení nebude přihlížet.

Mezi pasiva lze zahrnout veškeré dluhy zůstavitele včetně těch, jež vznikly po smrti zůstavitele, ale měly důvod v jeho jednání. Dále náklady na vypravení pohřbu a náklady pro osoby na jejich zaopatření. Zjišťují se především na základě informací poskytnutých dědici. V tuto chvíli soud vyzve na úřední desce nebo (nově) skrze hromadné sdělovací prostředky věřitele k přihlášení svých pohledávek vůči zůstaviteli, a to nejméně po dobu tří měsíců. Pokud tak neučiní ve lhůtě, k jejich pohledávkám se nebude přihlížet.

Instituce poskytující informace o významných skutečnostech spojených se zůstavitelem poskytují tyto informace buď písemně odpovědí na žádost o součinnost (registr motorových vozidel, centrální depozitář cenných papírů), nebo poskytnou notáři dálkový přístup do systému, kde notář sám provede lustraci

(katastr nemovitostí). Notář vyzve další osoby k podání informací o pozůstalosti a k vydání všech listin důležitých pro řízení (např. pokud by měly k dispozici znalecké posudky k nemovitým věcem). Listiny ve formě notářského zápisu, nebo v notářské úschově prozkoumá notář, u něhož je uložena. Osoby, které předložily listinu důležitou pro pozůstalost soudu a zároveň nejsou účastníky řízení, mají nárok na náhradu hotových výdajů, a to pokud o to do tří dnů požádají.

Stav a obsah listin důležitých pro řízení zkoumá notář, u něhož byly tyto dokumenty uloženy, nebo soud. Notář/soud poté vyhotoví protokol a přiloží ověřenou kopii listiny. Co se týče notáře, u něhož byla listina v úschově, ten postoupí vyhotovený protokol soudu. *„Listina o pořízení pro případ smrti, o prohlášení o vydědění, o smlouvě o zřeknutí se dědického práva nebo o zrušení těchto právních jednání, se uloží u soudu, u něhož probíhá řízení o pozůstalosti, do Sbírky prohlášených pořízení pro případ smrti; to neplatí, jde-li o notářský zápis.“*⁵⁷

Pokud se v řízení o pozůstalosti zjistí, že zůstavitel pořídil závěť, vydědil nepominutelného dědice, či mu naopak odpustil, uzavřel s dědicem smlouvu o zřeknutí se dědického práva, soudní komisař zjistí obsah této listiny. Novinku představuje skutečnost, že byla-li listina uložena v notářské úschově, soudní komisař ji zjistí veřejně (veřejnost zjištění). Tato povinnost se nevztahuje na listiny ve formě notářského zápisu, na předmanželské smlouvy a listiny týkající se jmenování správce a vykonavatele pozůstalosti.

Notář, u něhož je listina uložena provede zjištění stavu listiny, avšak pověřený notář vyrozumí dědice a soud oznámí na úřední desce čas konání jednání. Nově lze dědice vyrozumět skrze hromadné sdělovací prostředky. Zákonná úprava předpokládá vzájemnou součinnost mezi pověřeným notářem a notářem, u něhož je listina uložena. Notář provede jednání i za předpokladu, že se k němu nikdo z vyrozuměných nedostavil.

Díky rekodifikaci nově vznikla možnost v ohrožení života pořídít pro případ smrti, a to před třemi svědky. Aby tento institut nebyl zneužíván, posléze je povinně nařízeno jednání před soudem, kde jsou svědci vyslechnuti a zároveň je zjišťován obsah závěti. O jednání se sepíše protokol. Jestliže zůstavitel pořídil pro

⁵⁷ § 142, odst. 4 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštním řízení soudním

případ smrti před svědky, soudní komisař je vyslechne, pokud však dědicové na tom netrvalí, k výslechu nedojde.

Zůstavitel má možnost stanovit ve své poslední vůli, že dědic nabude dědictví až po splnění určité podmínky nebo příkazu, nebo až uplynutí určitého času (doložka času). Tuto otázku lze vyřešit již v řízení o pozůstalosti, pokud podmínka, příkaz nebo doložka času byly splněny, nebo naopak není možné je splnit, pak je o nich rozhodnuto již v řízení. V ostatních případech soudní komisař prozkoumá obě varianty, které by odpovídaly stavu při splnění podmínky a při jejím nesplnění. V meritorním rozhodnutí označí za nabyvatele tzv. předního dědice (dědic, jenž dědí bez toho, aby byla splněna podmínka, nebo uplynul potřebný čas) a zároveň je poučí o omezení, a to konkrétně právy následného dědice, jemuž dědictví připadne, pokud bude podmínka splněna, nebo uplyne čas. Soud o tom rozhodne podobně jako v dodatečném projednání dědictví.

Stejně tak jako v dosavadní úpravě soudní komisař vyrozumí dědice s možností dědictví odmítnout a poučí je o následcích odmítnutí. Pokud nebude možné dědice vyrozumět, soudní komisař ho bude nadále považovat za dědice neznámého pobytu a stejně jako neznámého dědice jej vyrozumí vyhláškou na úřední desce nejméně po dobu šesti měsíců, nebo skrze hromadné sdělovací prostředky. Pokud by se někdo domníval, že je dědicem, ale není součástí řízení, může písemně nebo ústně do protokolu do řízení přistoupit.

4.6.2 ZÁVĚRA POZŮSTALOSTI

Co se týče závěry pozůstalosti, v určitých případech dojde k zajištění zůstavitelova majetku zapečetěním zůstavitelova obydlí a také úschovou majetku u soudu, nebo u notáře. V případě bankovních účtů a vkladních knížek je možné usnesením zakázat peněžnímu ústavu vyplatit komukoli prostředky, půjde o tzv. blokaci účtů a vkladních knížek. Ustanovení se netýká zmocněnce zůstavitele s těmito prostředky nakládat. Měl-li zůstavitel jako věřitel pohledávky vůči svým dlužníkům, ti jsou nadále povinni plnit dluh do úschovy soudu, jinak nedojde ke splnění dluhu. K zajištění majetku a jeho soupisu dojde též po návrhu věřitele na odloučení celé pozůstalosti nebo její části. V této části došlo účinností ZZŘS ke změně terminologie, doposud se za závěru pozůstalosti považovala neodkladná opatření.

4.6.3 SPRÁVCE POZŮSTALOSTI

Správce pozůstalosti bude ustanoven ten, koho za života zůstavitel jmenoval. Neučinil-li tak, nebo není možné, aby správce vykonával správu osobně (odmítl ustanovení, již zemřel, je nezvěstný, není svéprávný), soudní komisař jmenuje správce pozůstalosti buď na návrh dědice, nebo i bez něj, pokud nedošlo k ustanovení vykonavatele závěti, případně vykonavatel funkci odmítl, dále v případech nutnosti sepsat majetek a z dalších důvodů (nutnost spravovat podnik nebo nemovité věci, vykonat poslední vůli zůstavitele). Správce pozůstalosti lze jmenovat též stát, pokud není dědice a dědit bude stát (caducum).

Soudní komisař v usnesení vždy uvede buď účel správy, nebo její přesný rozsah a dále den, kdy se správce pozůstalosti ujme správy, jinak půjde o den následující po doručení usnesení. Správce pozůstalosti prodá rychle se kazící majetek, vyrozumí možné věřitele a obeznámí peněžní ústavy s úmrtím zůstavitele. Pokud by některá situace přesáhla obvyklou správu pozůstalosti, rozhodne soudní komisař usnesením.

4.6.4 SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ

V řízení o pozůstalosti představuje naprostou nutnost vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela. Po určení hodnoty tohoto majetku ke dni úmrtí je možné, aby manžel uzavřel dohodu s dědici, jež neodporuje zákonu ani poslední vůli zůstavitele. Nedojde-li ke vzájemné dohodě, soudní komisař sám vyčlení věci náležející pozůstalému manželovi a vydá o tom usnesení, přičemž též dodatečné projednání majetku náležejícího do společného jmění manželů se připouští. Pokud by došlo ke sporu mezi manželem a dědici, v řízení se k tomuto majetku nebude přihlížet.

Společné jmění bude též vypořádáno, pokud již manželství zaniklo, bylo rozšířeno nebo zúženo, avšak dosud nedošlo k vypořádání. Zcela výjimečně by mělo docházet k situacím, kdy pozůstalý manžel uzavře dohodu s dědici o tom, že přenechají manželovi veškeré jmění, (není-li výlučného majetku zůstavitele), do pozůstalosti tedy nepřipadne ničeho a může dojít k zastavení řízení. Nutno dodat, že dohoda nesmí odporovat vůli zůstavitele, zájmům nepominutelných dědiců, osob omezených ve svéprávnosti a zájmům věřitelů.

Na tuto situaci pamatuje notářský tarif (§11, odst. 2), jenž stanoví fixní odměnu notáře ve výši 2.500,--Kč. Jelikož dohoda platí pouze mezi pozůstalým manželem a dědici, věřitelé se mohou domáhat splnění dluhu i na dědicích, kteří stále odpovídají za dluhy zůstavitele. Proto pro případ odpovědnosti za dluhy soudní komisař před zastavením řízení určí dědické podíly (pro případ vzájemného regresu mezi dědici).

4.6.5 SPORY O DĚDICTVÍ

Při zjišťování dědiců a majetku může dojít k situaci, kdy dědicové rozporují svá dědická práva, nebo dědické tituly navzájem. Při právním posouzení nesporných skutečností soudní komisař rozhodne o tom, s kým se bude v řízení jednat a koho vyloučí (k jeho dědickému právu se v řízení nebude přihlížet). „*V případě, že pro vyřešení sporu o dědické právo je třeba prokázat skutečnosti, které jsou mezi dědici sporné, soud usnesením odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou; k podání žaloby určí lhůtu, která nesmí být kratší než 2 měsíce.*“⁵⁸

Lhůta počítá běžet po právní moci usnesení, jímž je dědic odkázán se svým nárokem na žalobu. Pokud dědic žalobu nepodal, nebo nebyl úspěšný, má se za to, že spor je vyřešen, a to v jeho neprospěch. Soudní komisař vydá usnesení, v němž rozhodne, se kterým účastníkem se již v řízení jednat nebude. Vydání tohoto usnesení představuje novinku, díky níž se doba řízení o pozůstalosti prodlouží.

Nový občanský zákoník určuje, který z účastníků bude odkázán na podání žaloby. „*Jestliže není zpochybňována pravost dědické smlouvy nebo závěti, považuje se na nejslabší právní důvod dědění zákonná posloupnost, silnějším právním důvodem je závěť a nejsilnějším dědická smlouva.*“⁵⁹ Co se týče vydědění, na žalobu je odkázán vyděděný nepominutelný dědic, pokud však zůstavitel neuvedl v poslední vůli důvod vydědění, na žalobu bude odkázán ten, v jehož prospěch mělo vydědění působit.

⁵⁸ §170, odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštním řízení soudním

⁵⁹ BARTOŠ, JIŘÍ. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam 6/2013. 19 s. ISSN 1211-0558

Na tomto místě je vhodné zmínit, že na podkladu Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. 21 Cdo 1221/2012 se judikatura ve věci sporných aktiv a pasiv přiklonila a dle nové právní úpravy stále kloní k názoru, že nedojde k dodatečnému projednání dědictví ani v případě, že o spornosti aktiv nebo pasiv zůstavitele bylo usnesením o dědictví rozhodnuto v rozporu se zákonem. Tato teze by neplatila, pokud by byla spornost vyřešena ještě před vydáním usnesení o dědictví.

4.6.6 VÝHRADA SOUPISU

Jednu z nejvýraznějších změn nové právní představuje právo výhrady soupisu. Dle ustanovení §175 ZZŘS „každého, kdo byl vyrozuměn o dědickém právu nebo kdo uplatnil u soudu své dědické právo a jehož účast v řízení o pozůstalosti nebyla ukončena, soud usnesením poučí, že si může vyhradit soupis pozůstalosti, jak může výhradu soupisu pozůstalosti uplatnit a jaké jsou následky, když výhradu soupisu neuplatní,“ a to ve lhůtě jednoho měsíce od vyrozumění. Lhůtu je možné na základě vážných důvodů prodloužit. Soudní komisař vyrozumí dědice buď poštou, datovou schránkou, nebo osobně ve své kanceláři.

Manžela, předka a potomka zůstavitele soudní komisař o možnosti výhrady soupisu po předvolání vyrozumí a zaznamená do protokolu, zda výhradu soupisu dědic uplatní, či nikoli. Pokud se dědic k jednání bez omluvy nedostaví, má se za to, že výhradu soupisu neuplatnil.

V důležitých důvodech může soud nařídit soupis majetku místo seznamu majetku (vyhotovuje jej správce pozůstalosti), později jej dědicové stvrdí svým podpisem, ovšem nikoli v případě, že již dědicové předložili schválené prohlášení o majetku v pozůstalosti. „V tomto případě tak zůstane pro dědice zachována výhoda výhrady soupisu, avšak zároveň ušetří čas a náklady na pořízení soupisu pozůstalosti.“⁶⁰ Na tomto místě je důležité poznamenat, že v situaci, kdy bude zjištěno, že seznam majetku či prohlášení dědiců neodpovídá realitě, dědicové ztratí výhody výhrady soupisu. Neztratí je, pokud prokážou, že o chybějícím jmění v seznamu nebo prohlášení nevěděli.

Soupis pozůstalosti je proveden v případě, kdy dědic uplatňuje výhradu soupisu, pokud se bude počítat povinný díl, nebo jde-li o neznámého dědice

⁶⁰ *Jak se změní dědický proces?* Dostupnost [online] na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/jak-se-zmeni-dedicky-proces/>

a dědice neznámého pobytu. „*Náklady na pořízení soupisu se hradí z pozůstalosti a jdou poměrně k tíži dědických podílů těch dědiců, kterým je soupis ku prospěchu. Pokud by některý z dědiců požadoval soupis bez vážného důvodu, soud mu uloží, aby náklady soupisu uhradil ze svých prostředků.*“⁶¹

Soudní komisař vyrozumí osoby zúčastněné na řízení o soupisu nejméně patnáct dní předem, ve zvláštních důvodech může provést soupis pouze za přítomnosti dvou svědků bez dědiců. O soupisu majetku se sepíše protokol, v němž soudní komisař запиše, kdo z vyrozuměných osob se soupisu zúčastnil a zda měl nějaké připomínky, dále popíše jednotlivě zůstavitelův majetek tak, aby nedošlo k jeho záměně, a označí, které věci byly zajištěny a jakým způsobem. Doposud dědicové odpovídali za zůstaviteli dluhy pouze do výše nabytého dědictví, díky nové dědické úpravě se situace změnila. Kdo nevyužije možnosti výhrady soupisu, nově odpovídá za veškeré dluhy zůstavitele neomezeně.

Pokud dědic využije výhradu soupisu, bude odpovídat za dluhy jako dosud, tedy do výše podílu nabytého dědictví. Ustanovení o výhradě soupisu představuje vyšší ochranu pro věřitele a zvýšení dobytnosti pohledávek. Dědicové by tedy měli zvážit, zda jsou dostatečně seznámeni s dosavadním hospodařením zůstavitele a zda budou riskovat, že zdědí mnohem více pasiv než aktiv. Cílem soupisu majetku je nejen ochrana věřitelů, ale také zjištění celé hodnoty pozůstalosti, protože v minulosti v praxi dědicové často tajili zůstavitelův hodnotný majetek (starožitnosti, šperky), aby neodpovídali za vyšší hodnotu dluhů a také proto, aby cennosti nepřípadly někomu z dalších dědiců.

4.6.7 SPOLEČNÉ PROHLÁŠENÍ DĚDICŮ

Společné prohlášení dědiců se použije zejména v jednodušších případech a v situacích, kdy ho dědicové sami předloží. Z toho vyplývá, že prohlášení lze předložit jen v písemné formě nebo musí být sepsáno přímo notářem, nikoli ústně, nebo do protokolu. Shodné údaje dědiců týkající se majetku zůstavitele se využijí, pokud nebyl obligatorně nařízen soupis pozůstalosti. Soudní komisař poté vypracuje soupis aktiv a soupis pasiv. Soudní komisař sestaví výkaz, pokud je pozůstalost rozdělena na žádost dědiců, přestože nedošlo ke vzájemné dohodě

⁶¹ *Dědické řízení*. Dostupnost [online] na < <http://www.dluhovylabyrint.cz/odborna-sekce/dedicke-řízení/> >

o vypořádání. Žádost dědiců o rozdělení pozůstalosti nesmí odporovat vůli zůstavitele.

4.6.8 ODLOUČENÍ POZŮSTALOSTI, PROMLČECÍ LHŮTA, HODNOTA JMĚNÍ

Po právní moci usnesení o dědictví splyne dědicům majetek s majetkem zůstavitele. Může dojít k situaci, kdy má dědic dluhy, jež zcela pohltní nabyté dědictví a na věřitele zůstavitele nezbude ničeho. Z tohoto důvodu ustanovení §1709 NOZ zavedlo zcela nový institut odloučení pozůstalosti. Pokud věřitel navrhne odloučení pozůstalosti a prokáže nebezpečí z předlužení dědice, soudní komisař usnesením odloučí pozůstalost (nebo část) od jmění dědice s možností zajištění majetku.

Věřitel bude uspokojen z odloučené pozůstalosti. Stejně jako v případě výhrady soupisu věřitel podstupuje u odloučení pozůstalosti riziko toho, že dědic předlužen není a věřitel nebude uspokojen z jeho majetku, ale jen z odloučené části (dědic neodpovídá svým majetkem, ani když nepožádal o výhradu soupisu).

Další novinku představuje prodloužení promlčecí lhůty. Pokud dědic nabude dědictví a zároveň má uhradit pohledávky věřitelům zůstavitele, promlčecí lhůta neuplyne kvůli ochraně věřitelů dříve než šest měsíců po právní moci usnesení o dědictví. Není možné, aby promlčecí lhůta uplynula během řízení o pozůstalosti, a k promlčení nedojde ani v případě, že věřitel do řízení přihlášku nepodal. *„Pro věřitele zůstavitele tak odpadne dosavadní nutnost žalovat svou pohledávku v průběhu řízení o pozůstalosti za situace, kdy ještě není rozhodnuto o tom, kdo je dědicem zůstavitele. V takovém případě byl doposud věřitel nucen žalovat všechny v úvahu přicházející dědice, chtěl-li promlčení své pohledávky v průběhu řízení o pozůstalosti zabránit.“*⁶²

Soudní komisař ze všech dostupných dokumentů zjistí obvyklou hodnotu majetku a dluhů v době smrti zůstavitele a posléze vyčíslí čistou hodnotu pozůstalosti nebo předlužení tím, že aktiva a pasiva ocení (např. ustanovením znalce a následným vypracováním znaleckého posudku). Před vypracováním znaleckého posudku by měl soudní komisař dát přednost vyjádření z dobrozdání

⁶² *Dědické právo po rekodifikaci – procesní aspekty*. Dostupnost [online] na << [http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/dedicke-pravo-po-rekodifikaci-procesni-aspekty/Jak se změni dědický proces](http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/dedicke-pravo-po-rekodifikaci-procesni-aspekty/Jak%20se%20změni%20dědický%20proces)>>

a odborných vyjádření, a také ze souhlasného prohlášení dědiců (pokud se hodnota majetku zdá reálná).

4.7 JEDNÁNÍ A ROZHODNUTÍ VE VĚCI

4.7.1 ROZHODNUTÍ BEZ JEDNÁNÍ

Stejně jako doposud soudní komisař v obvyklých případech nařídí neveřejné jednání a vyrozumí účastníky řízení. Rozhodnuto bez jednání je v případech, kdy je řízení zastaveno, pozůstalost připadne jedinému dědici, nebo státu. Případy, při nichž dochází k zastavení řízení, jsou shodné s dosavadní právní úpravou. Jedná se o situaci, kdy zůstavitel nezanechal žádný majetek či majetek žádné nebo nepatrné hodnoty, jenž případně vypraviteli pohřbu (a ten s tím souhlasí). Rozhodnutí o zastavení řízení netřeba doručovat dědicům.

4.7.2 JEDNÁNÍ VE VĚCI A ROZHODNUTÍ

Třetí fáze řízení o pozůstalosti představuje jednání ve věci samé a vydání rozhodnutí. Jak již bylo řečeno výše, jednání je nařízeno, pokud nedochází k zastavení řízení, nepřípadá dědictví jedinému dědici, vypraviteli pohřbu, nebo státu. Jednání často směřuje ke vzájemné dohodě o vypořádání veškerého majetku a práv mezi všemi dědici, nebo k vymezení dědických podílů. Dohodu lze uzavřít obligatorně jen před soudem či soudním komisařem, avšak lze ji soudu nebo soudnímu komisaři předložit již vypracovanou dědici.

Soudní komisař může v této fázi působit podobně jako mediátor a vést dědice ke smírnému řešení. Může se také podílet na samotné tvorbě textu, sladit její obsah s právními a morálními předpisy, jelikož k účinnosti dohody je třeba schválení soudním komisařem prostřednictvím pravomocného usnesení. Dokud usnesení nenabylo právní moci, je možné dohodu zrušit, doplnit, změnit či nahradit jinou dohodou. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4369/2010 k institutu dohody o vypořádání dědictví uvádí, že věřitelé mají možnost úspěšně odporovat dohodě mezi dědici posvěcené pravomocným usnesením o dědictví za situace, kdy došlo k úmyslnému krácení věřitele s cílem obohatit se. Toto pravidlo přetrvává též v nové právní úpravě.

V případech, kdy ke vzájemné dohodě nedojde, stanou se dědicové spoluvlastníky veškeré pozůstalosti, což může v mnoha ohledech působit potíže

s nakládáním a užíváním majetku a práv. Je obvyklé, že pokud se dědicové nebyli schopni dohodnout již během řízení o pozůstalosti, pak je malá šance, že se shodnou při nakládání s majetkem po právní moci usnesení o dědictví, jež představuje právní titul k nabytí vlastnického práva.

Usnesení ve věci samé vydává soudní komisař, ostatní usnesení mohou vydávat i zaměstnavatelé notáře, např. notářští kandidáti a koncipienti a jiní zaměstnanci se složenou kvalifikační zkouškou. Právní mocí usnesení o dědictví končí nejen řízení, ale též správa pozůstalosti a veškerá zajišťovací opatření. Soudní komisař v poslední fázi vyrozumí všechny orgány, které vedou evidence a rejstříky o právních nástupcích zůstavitele a tedy nových vlastnících.

Správce pozůstalosti sdělí věřitelům, kdo se stál novým dlužníkem a sdělí peněžním ústavům, kdo je nabyvatelem zůstavitelových účtů. Mohou nastat případy, kdy se ukáže, že zůstavitel nezemřel. Za této situace by došlo ke zrušení usnesení, zastavení řízení a obnovení práv a povinností zůstavitele.

Shodně s dosavadní právní úpravou v případě nově objeveného jmění po právní moci usnesení o zastavení řízení, dojde k dodatečnému projednání dědictví, ovšem nikoli, pokud by se objevilo pouze pasivum. Po právní moci usnesení o dědictví by soudní komisař rozšířil seznam nebo soupis o jmění zůstavitele. Soud uveřejní vyhlášku na úřední desce, kde stanoví lhůtu (minimálně dva měsíce) k podávání žádostí o dodatečné projednání pozůstalosti.

4.8 LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

4.8.1 LIKVIDACE

Likvidace pozůstalosti nastane v situaci, kdy je pozůstalost předlužena, tj. pasiva zůstavitele převládají nad jeho aktivy. Rozdílně se likvidace vypořádá s dědicem, jenž uplatnil výhradu soupisu a jinak, pokud ji neuplatnil. „*Likvidací pozůstalosti se rozumí proces prováděný na základě zákona, kdy je předlužená pozůstalost zpeněžena za účelem alespoň částečného uspokojení zůstavitelových věřitelů z pozůstalostního majetku.*“⁶³ Zákon o zvláštních řízeních soudních obsahuje velmi rozsáhlou úpravu postupů a úkonů při likvidaci pozůstalosti, ovšem v rámci diplomové práce se z důvodu značné rozsáhlosti zaměříme pouze

⁶³ KLIČKA, O. SVOBODA, J. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck. 2014. 328 s. ISBN 978-80-7400-266-3

na nejdůležitější instituty a procesní úkony.

Likvidační správce nepostupuje dle zásad řízení o pozůstalosti jako v nesporném řízení, neboť provede dokazování o vlastnictví, jež může být např. mezi dědici sporné, přezkoumá pohledávky věřitelů co do pravosti a výše, a také zajistí majetek zůstavitele. Pokud došlo v řízení o pozůstalosti k závěře pozůstalosti, nemusí být zrušena ani při likvidaci.

Účastníkům řízení o pozůstalosti končí účastenství právní mocí usnesení o likvidaci dědictví, avšak konec účastenství se nikterak nedotýká možnosti podávat opravné prostředky proti dosavadním usnesením. Novými účastníky řízení se stávají věřitelé a likvidační správce. Věřitel přestane být účastníkem za situace, kdy se vzdá nároku na uspokojení ze své pohledávky.

Likvidaci pozůstalosti soudní komisař nařizuje usnesením na návrh státu jako zákonného dědice, dědice uplatňujícího výhradu soupisu, nebo věřitele, jenž prokázal oprávněnost své pohledávky, a to za předpokladu, že nedošlo k zastavení řízení, bylo vypořádáno společné jmění manželů, bylo rozhodnuto o předlužené pozůstalosti a řízení nebylo dosud pravomocně skončeno. Bez návrhu soud nařídí likvidaci pozůstalosti při splnění všech podmínek pouze, pokud je dán veřejný zájem.

Soudní komisař v usnesení o likvidaci pozůstalosti vyzve s poučením o následcích nepřihlášení se věřitele k přihlášení svých pohledávek v nejméně tři měsíční lhůtě od právní moci tohoto usnesení. Usnesení uveřejní na úřední desce soudu s možností zveřejnění též v hromadných sdělovacích prostředcích. Na majetek podléhající likvidaci nelze nařídít exekuci a soudní výkon rozhodnutí. Vydáním usnesení přechází správa pozůstalosti na likvidačního správce, nebo notáře.

Právní mocí usnesení zanikají odkazy, nárok na povinný díl, dědické nároky dědiců, odloučení pozůstalosti, jednostranná právní jednání zůstavitele, jež měla mít dosah i po jeho smrti (např. prokura), funkce správce pozůstalosti, vykonavatele závěti, a další. Pohledávky věřitelů řádně přihlášených a pohledávky vůči třetím osobám, jejichž dluhy jsou zajištěny majetkem v likvidační podstatě, se stanou splatnými.

4.8.2 LIKVIDAČNÍ SPRÁVCE, SPRÁVA MAJETKU

Zákon o zvláštních řízeních soudních zavádí ve svých ustanoveních zcela nový institut likvidačního správce, jehož soud, u něž proběhlo řízení o pozůstalosti, jmenuje namísto notáře v případech, kdy je nutná správa pozůstalostního majetku, zpeněžení majetku likvidační podstaty, či je třeba vyřešit spory o majetek mezi dědici.

Soudní komisař jmenuje likvidačního správce z řad insolvenčních správců zapsaných v seznamu Ministerstva spravedlnosti, nebo jinou osobu splňující předpoklady pro zápis do tohoto seznamu, pokud má pojištění odpovědnosti za škodu. Soudní komisař jej může odvolat, pokud o to správce sám požádá, je podjatý, nebo svoji funkci zanedbává. Likvidační správce zejména spravuje majetek v likvidační podstatě, vede o něm seznam, účastní se občanského soudního řízení, jehož předmětem je tento majetek. Jedná s odbornou péčí, svým jménem na účet zůstavitele a likvidační podstaty. Za porušení povinností či pravidel morálky může být odpovědný za škodu, jež svým jednáním způsobil. Stejně jako notář má nárok na odměnu, náhradu hotových výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty.

Do majetku likvidační podstaty lze zahrnout například majetek zůstavitele vypořádaný ze společného jmění manželů, pohledávky zůstavitele, majetek převedený na třetí osoby a náhrada za něj, o jehož převodu bylo rozhodnuto jako o neúčinném právním jednání, plody a užitky ze všeho tohoto majetku. Tento majetek je zjišťován ze soupisu, či seznamu pozůstalosti, ze shodných údajů dědiců, nebo z jejich společného prohlášení, dále z dálkového přístupu k informačním systémům. Likvidační správce musí také přezkoumat sporný majetek a spory o něm vyřešit. O majetku v likvidační podstatě poté vyhotoví seznam.

Během správy majetku správce, nebo notář kupříkladu uloží finanční prostředky zůstavitele na účet stanovený soudem, je možné, aby nakládal s dotacemi, v rámci správy podniku uzavíral smlouvy týkající se úvěrů, půjček, služeb dodávek elektřiny nebo plynu. Pokud by na správu majetku nepostačoval majetek z likvidační podstaty, tyto náklady bude hradit stát.

4.8.3 ZPENĚŽENÍ MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY, ROZDĚLENÍ VÝTĚŽKU

Nejdůležitější fází likvidace představuje zpeněžení majetku likvidační podstaty na základě zákonných instrukcí likvidačním správcem se souhlasem

soudního komisaře. „Zpeněžení likvidační podstaty představuje mechanismus, na jehož základě jsou za majetek tvořící likvidační podstatu získávány peníze, které pak mají být rozděleny mezi oprávněné osoby dle rozvrhu.“⁶⁴ Majetek je velmi často zpeněžen prodejem ve veřejné dražbě, soudní dražbě, dražbě zajištěné exekutorským úřadem, smlouvou uzavřenou mezi správcem a nabyvatelem. Dále může být majetek zpeněžen přímo věřitelem, pokud neohrozí zájmy jiného věřitele, v případě, že na majetku vázne jeho zástavní, nebo zadržovací právo. Majetek, který se nepodařilo zpeněžit, připadne státu.

Výtěžek ze zpeněžení je přerozdělován mezi věřitele na základě rozvrhu určeného soudem. Od výtěžku ze zpeněžení zajištěného majetku se odečtou náklady na správu a náhrada nákladů likvidačního správce, nebo notáře. Pohledávky se uspokojí dle pořadí jejich zajištění. Ostatní pohledávky budou uspokojeny dle rozvrhového usnesení. Pokud by po zpeněžení a uspokojení všech věřitelů zůstal likvidační přebytek, byl by předán dědicům a nebylo-li jich, pak státu. Vydáním rozvrhového usnesení likvidace končí. Soud po skončení řízení zašle spis k archivaci soudu.

⁶⁴ KLIČKA, O. SVOBODA, J. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck. 2014. 337 s. ISBN 978-80-7400-266-3

5 EXKURZ DO PRÁVA SLOVENSKÉHO

Hmotněprávní úprava slovenského dědického práva je silně provázána s procesní úpravou, přesto je stejně jako v České republice rozdělena do více právních předpisů. Hmotně právní úprava je obsažena v sedmé části zákona č. 40/1963 Zb.,⁶⁵ procesněprávní úprava v ustanoveních §175a až 175zd zákona č. 99/1963 Zb.,⁶⁶ vyhlášce MS SR č. 543/2005 Z. z.⁶⁷ a zákoně č. 323/1992 Zb.⁶⁸

Slovenská republika při svém vzniku recipovala většinu zákonů ČSSR a ČSFR, proto je úprava dědického práva velmi podobná české úpravě dědického práva do roku 2014. V současné době usiluje Slovensko o rekonstrukci soukromého práva, aby harmonizovalo soukromoprávní oblast vůči právním řádům zemí Evropské unie. V roce 2012 byla přijata velká novela Občanského zákoníku a na začátku roku 2015 se dostal do druhého čtení v Národní radě SR návrh nového Občanského soudního řádu. Připravovaná rekonstrukce by měla obsahovat změny dědického práva a řízení o něm.

Přechod práv a povinností nastupuje *mortis causa* po smrti zůstavitele (vždy fyzická osoba) na základě dědické sukcese. Dědické právo je založeno taktéž na *delatním* principu, rozhodnutí soudu má účinky zpětně ke dni smrti zůstavitele. Za dědice se považuje osoba, již svědčí dědický titul, ta, jež má v rámci řízení možnost dědictví odmítnout (*putativní dědic*) a osoba, která skutečně zdědila majetek, a to buď jako *testamentární*, nebo *zákonný dědic* (*prostřednictvím čtyř dědických skupin*). Stejně tak jako v české úpravě mají potomci zůstavitele zvláštní postavení jako *neopomenutelní dědici* s nárokem na *povinný díl* (včetně *nascitura*). V rámci zákonné dědické posloupnosti se uplatní shodně s naší úpravou *princip akrescence* a *princip dědické reprezentace*.

Jelikož slovenská úprava nezná institut registrovaného partnerství, není možné, aby v první dědické skupině dědil partner zůstavitele (posuzoval by se jako *spolužijící osoba*). Dědicem se může stát fyzická i právnická osoba. Ovšem nikoli právnická osoba dosud nevzniklá. Slovenská úprava sice v roce 1993

⁶⁵ Zákon č. 40/1964 Zb. zo dňa 26. 2. 1964, Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

⁶⁶ Zákon č. 99/1963 Zb. zo dňa 4. 12. 1963, Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov

⁶⁷ Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z. zo dňa 11. 11. 2005, o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresne sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy v znení neskorších predpisov

⁶⁸ Zákon Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. zo dňa 6. 5. 1992, o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov

přejala úpravu možného dědice jako nadace, jež vznikne až za účelem převzetí dědictví, avšak v praxi se tato možnost neujala a byla z právního řádu vyloučena.

V určitých případech může přejít pozůstalost i na jiné osoby – věřitele, stát a osobu, která se postarala o pohřeb. „*Právna úprava odlišuje pripadnutie dedičstva štátu v dôsledku tzv. odúmrti, od prípadov, keď poručiteľ určí štát za dediča zo závetu. Odúmrt' prichádza do úvahy len vtedy, ak dedičstvo nenadobudne žiadny dedič (§462 OZ), dedičstvo pripadne štátu, ale štát nie je dedič.*“⁶⁹ Pokud dědici připadne celý majetek, jde o generální sukcesi, pokud jen určitou věc, půjde o sukcesi singulární.

Slovenská úprava předpokládá státní ingerenci v soukromoprávních věcech, proto každé úmrtí podléhá dědickému řízení, a to z důvodu posílení právní jistoty při změně vlastnických vztahů, a to nejen pro dědice, ale též pro třetí osoby (např. věřitele). Oproti úpravě rakouské, německé, švýcarské, nebo české odpovídají dědicové za dluhy zůstavitele pouze v omezené míře, do výše nabytého dědictví. A to jak zákonní, tak závětní dědici, aktuální slovenská úprava odkaz, ani dědickou smlouvu neužívá. Slovenská úprava zastává názor, že dědictví by nemělo pro dědice představovat riziko, proto se prozatím neuchýlilo k neomezené odpovědnosti za dluhy. Možnost přenechání předluženého dědictví věřitelům ovšem zastává kromě České republiky též Slovensko. Pokud by k dohodě nedošlo, bude nařízena likvidace.

Slovenské orgány mají příslušnost rozhodovat o dědickém řízení zůstavitele se slovenským státním občanstvím. Pokud byl zůstavitel cizím státním příslušníkem, musel by před smrtí trvale žít na Slovensku a zároveň by návrh na zahájení řízení musel jeho dědic podat u slovenského soudu. Dále vždy, když se nemovitý majetek zůstavitele nachází na slovenském území a pokud by se stát, jehož byl zůstavitel příslušníkem, odmítal zabývat otázkou řízení ve věci.

Shodně s českou právní úpravou je nejčastěji řízení zahájeno po oznámení o úmrtí matrikou soudu v obvodu, kde měl zůstavitel poslední trvalé bydliště. Poté pověří řízením notáře jako soudního komisaře, proti pověření neexistuje opravný prostředek. Nejdůležitější fáze řízení představuje přípravná fáze – předběžné šetření, zjištění okruhu dědiců, aktiv a pasiv zůstavitele, zjišťování závěti

69 CIRÁK, JÁN a kolektiv. Dědické právo. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o. 2010. 17 s. ISBN 978-80-7418-056-9

zůstavitele v Notářském centrálním registru a jejího obsahu, a dále druhá fáze - vlastní jednání ve věci a rozhodnutí. Soudní komisař také musí bezodkladně vypořádat bezpodílové spoluvlastnictví manželů, provést soupis aktiv a pasiv zůstavitele, vyčíslit čistou hodnotu dědictví.

Soud řízení zastaví v případech, kdy se zjistí, že zůstavitel žije, pokud nezanechal žádný majetek, či zanechal pouze majetek nepatrné hodnoty. Jestliže připadá v úvahu pouze jediný dědic, netřeba nařizovat jednání.

Jednání ve věci je prakticky shodné s dosavadní českou právní úpravou, soudní komisař se snaží dosáhnout smírného řešení sjednáním dohody o vypořádání mezi dědici. Pokud se tak nestane, soud autoritativně rozhodne o podílovém spoluvlastnictví dědiců. Pokud je dědictví předloženo, dohodou dědiců se přenechá věřitelům, nebo dojde k likvidaci dědictví. Po vydání meritorního rozhodnutí předá notář soud návrh na realizační opatření, jež je nezbytné vykonat.

Pokud ve věci rozhoduje soud, vydá usnesení, pokud rozhoduje soudní komisař, pak vydá osvědčení o dědictví. Závisí tedy jen na notáři, zda se rozhodne pouze vypracovat podklady pro vydání usnesení o dědictví a předloží je soudu, nebo rozhodne ve věci sám prostřednictvím osvědčení o dědictví. Na základě ustanovení §175zca, odst. 1 Občanského soudního řádu vydá notář se souhlasem dědiců osvědčení o dědictví, pokud má dědictví připadnout jedinému dědici, státu, došlo k vzájemné dohodě o vypořádání mezi dědici, nebo dědici uzavřeli s věřiteli vzájemnou dohodu o přenechání předluženého dědictví na úhradu dluhů.

Může dojít k situaci, kdy soud, nebo soudní komisař po skončení řízení zjistí, že některému z dědiců nesvědčí dědický titul, nebo byl vyděděný (tzv. nepravý dědic), a zároveň se objeví nový oprávněný dědic. V tom případě má nepravý dědic v rámci institutu bezdůvodného obohacení povinnost oprávněnému dědici předat všechno, co z dědictví nabyl. Nevydá-li nepravý dědic nabyté dědictví dobrovolně, oprávněný dědic má možnost se bránit dědickou žalobou ve sporném řízení, a to do tří let od právní moci usnesení o dědictví, nebo osvědčení o dědictví.

Pokud dojde na likvidaci předluženého dědictví, notář se pokusí jej zpeněžit v celé jeho výši. Musí postupovat s náležitou starostlivostí. O všech úkonech informuje účastníky řízení, ti mohou sami navrhnout lepší způsoby

zpeněžování majetku. Jinak dochází k přímému prodeji, nutné dražbě podle exekučního řádu, dobrovolné dražbě, a dalším způsobům, občanským soudním řádem nespécifikovaným. *„Právoplatným skončením likvidácie zanikajú neuspokojené pohľadávky veriteľov proti dědičom. Tento zánik je však relatívny, lebo ak po právoplatnom skončení likvidácie vyjde najevo ďalší majetok poručiťa, súd ho speňaží a vykoná rozvrh výťažku medzi veriteľov do výšky ich neuspokojených pohľadávok bez ohľadu na tento zánik.“*⁷⁰

⁷⁰ ŠTEVČEK, MAREK a kolektív. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenané a doplnené vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o.. 2013. 446 s. ISBN 978-80-89447-96-1

6 ZÁVĚR

Dědické právo obecně působí na zachování mezigenerační solidarity v rodině skrze majetek. Zůstavitel tak má v budoucnosti možnost hmotně zabezpečit své blízké a pozůstalé (v opačném případě je zadlužit). Ovšem ani smrtí se nezabavuje všech svých závazků. Věřitelům nemůže být na újmu, že dlužník zemřel, aniž by svůj závazek splnil. Proto dědické právo posiluje zejména právní jistotu osob, s nimiž byl zůstavitel v nějakém právním vztahu, a to včetně věřitelů. Jelikož se v zásadě nikdo v budoucnu nevyhne účasti na řízení o pozůstalosti, je důležité, aby právní úprava institutů a procesních postupů v řízení byla logická, přehledná a srozumitelná zejména pro laickou veřejnost.

Díky možnosti porovnání dosavadního dědického řízení v OSŘ a řízení o pozůstalosti v ZZŘS skrze rekodifikaci soukromého jsem se v diplomové práci pokusila nastínit nejdůležitější hmotněprávní instituty dědického práva a sporné otázky jednotlivých fází obou řízení.

Co se týče hmotněprávních institutů, za obrovský klad nové právní úpravy považuji především rozšíření pořízení pro případ smrti o staronové instituty a zavedení právní účinnosti vedlejších doložek závěti. Díky dědické dohodě má zůstavitel možnost upravit své poměry již za života a současně zjistit závazné stanovisko dědiců. Nabytí odkazu je jistě velmi finančně výhodné pro odkazovníka, jelikož získá část z pozůstalosti, ale nebude se podílet na odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Otázkou je, zda je toto řešení spravedlivé vůči dědicům, kteří nově navíc odpovídají za zůstavitelovy dluhy neomezeně. Prostřednictvím vedlejších doložek závěti může zůstavitel upřesnit své požadavky a lépe projevit svou poslední vůli.

Kladně hodnotím též rozšíření možností v rámci vyloučení dědice z dědění ve spojitosti se zůstavitelem i s dědicem. Díky tomuto nepřebornému množství možností se však může stát, že zůstavitel, nebo dědic se nebude moci sám svobodně rozhodnout, který institut bude nejvhodnější vzhledem k okolnostem daného případu. Předpokládám tedy, že v mnohých případech zůstavitel, popřípadě dědic raději využije právních služeb advokátů a notářů, což jistě nebylo záměrem rekodifikace.

Za negativum hmotněprávní úpravy považuji zejména pozměněný důvod pro vydědění nepominutelného dědice, a to, pokud byl dědic odsouzen pro trestný

čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze. Pro zůstavitele bude mnohem obtížnější prokázat zvrhlou povahu dědice, než prokázat, že byl dědic odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody na dobu nejméně jednoho roku (např. odsuzujícím rozsudkem). Říká se: co člověk, to názor. Proto bude na zvrhlou povahu v každém řízení pohlíženo subjektivně a je možné, že praxe se bude často rozcházet, proto ji bude muset ustálit judikatura soudů. Rekodifikace upřednostňuje projev svobodné vůle zůstavitele, proto se domnívám, že klást zůstaviteli překážky skrze prokazování zvrhlé povahy dědice je naprosto zbytečné.

Rekodifikace se snažila přiblížit co nejvíce západoevropským právním systémům a opustit socialistické smýšlení, proto se rozhodla posílit právní jistotu věřitelů a zvýšit dobytnost jejich pohledávek, proto zavedla neomezenou odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele. Na druhou stranu dala možnost dědicům omezit svoji odpovědnost za dluhy do výše nabytého dědictví, pokud v řízení uplatní možnost výhrady soupisu. Řešení dluhů zůstavitele představuje velmi palčivou otázku. Jako věřitel bych určitě chtěla, aby má pohledávka vůči zůstaviteli byla uhrazena a jako dědic bych rozhodně nechtěla odpovídat svým majetkem za dluhy, které jsem nezpůsobila. Proto je dle mého názoru neomezená odpovědnost za dluhy zůstavitele spojená s možností výhrady soupisu v rámci kompromisu tím nejlepším řešením.

Osobně se domnívám, že ingerence státu je v rámci dědického řízení/řízení o pozůstalosti nezbytná, a to už proto, aby se zamezilo dohodám mezi dědici odporujícím právním předpisům a všeobecným morálním zásadám. Ovšem díky obrovskému nápadu věcí na české soudnictví a následným průtahům v řízení jsem toho názoru, že dědická agenda včetně dědických sporů a věcí týkajících se styku s cizinou by měla plně přejít do kompetencí notářů jako soudních komisařů, čímž by mohlo dojít k ještě vyššímu odbřemenění soudů. Na tomto místě musím připomenout, že obrovský průlom v řízení přinesla souhrnná novela občanského soudního řádu v roce 2009, jež přenesla do pravomoci notářů vydávání meritorních rozhodnutí, čímž došlo k výraznému urychlení a vyšší efektivitě řízení.

V další instanci by pak nadále o odvolání např. proti usnesení o dědictví rozhodoval soud. Navíc je třeba zmínit, že notáři mají stejné právní vzdělání,

požadovanou praxi, zkušenosti a morální kredit jako soudci, tudíž by řízení nebylo nijak ochuzeno o kvalitu provedení a výsledků.

Přestože na Slovensku probíhá rekodifikační úsilí o proměnu soukromého práva (rekodifikační komise vytváří paragrafované znění Nového občanského zákoníku a návrh Nového občanského soudního řádu je ve druhém čtení Národní rady SR), lze připodobnit souhrnnou novelu slovenské úpravě v částech, kdy soudní komisař za splnění formálních a obsahových náležitostí sám vydává osvědčení o dědictví a nepředkládá návrh usnesení soudu, čímž se rozhodně urychlilo řízení ve věci.

Otázkou však zůstává, zda by bylo vhodné přesunout též zahájení řízení notářům. Matriky, policejní orgán, nemocniční zařízení, a další orgány by si pak samy musely dohledávat rozvrhy práce jednotlivých notářů a zasílat jim informace o úmrtí zůstavitele, čímž by pro ně byl tento proces složitější. Mohlo by se stávat, že dojde k pochybení v tom smyslu, že by řízení posléze mohlo být zahájeno u místně nepříslušného soudního komisaře. V řízení by pak docházelo k průtahům, jelikož by se muselo čekat na zastavení řízení, pravomocné usnesení o místní nepříslušnosti a posléze postoupení věci místně příslušnému notáři. Zahájení řízení o pozůstalosti je tedy vhodné ponechat v pravomoci soudů.

RESUME

Death is undoubtedly the ultimate milestone in the life of every human being. But it also represents a kind of taboo in human society, since few issues are addressed by the death openly and without shame. However, it is important to emphasize that death is not just a philosophical phenomenon and a natural part of our life that surrounds us, but it is possible to examine it also from a legal perspective. I could say that in the context of legal terminology to death as a legal objective reality, which is followed by several consequences. Objective because death in no way depend on human will and you can not influence it. Death terminates legal personality, the new legislation is a legal personality.

Inheritance law generally operates on preserving intergenerational solidarity in the family through the property. Testator as a possibility in the future materially to protect their loved ones and survivors (otherwise the debt). However, even death is not relieved of its obligations. Creditors can not be to the detriment of the borrower died without their commitment fulfilled. Therefore, inheritance law strengthens legal certainty especially persons with whom the deceased was in a legal relationship, including creditors. Since, in principle, no one can avoid future participation in the management of the estate, it is important that legislation institutes and proceedings were logical, clear and understandable especially for the general public.

With the ability to compare current proceedings in the OSŘ and the peoceedings in ZZŘS through the recodification of private I was in this thesis has tried to outline the most important institutes of the substantive law of succession and issues various phases of both proceedings.

ZDROJE

LITERATURA

1. BEDNÁŘ, VÁCLAV. *Testamentární dědická posloupnost*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2011. 304 s. ISBN 978-80-7380-292-9
2. BÍLEK P., ŠEŠINA M. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2001. 18 s. ISBN 80-7179-590-9
3. CIRÁK, JÁN a kolektiv. *Dědické právo*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o. 2010. 237 s. ISBN 978-80-7418-056-9
4. DVOŘÁK, J. FIALA, J. ŠVESTKA, J. a kolektiv, M. *Občanský zákoník, Komentář Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2014. 720 s. ISBN 978-80-7478-369-2
5. FIALA, J., KINDL, M. a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009. 312 s. ISBN 978-80-7380-228-8
6. FIALA, J., HURDÍK, J., JEŘÁBKOVÁ, L., RONOVSÁ, K. *Občanské právo hmotné*. 3. aktualizované vydání. Brno: Masarykova univerzita. 2010, 91 s. ISBN 978-80-210-5361-8
7. FIALA, ROMAN. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI. 2006. 496 s. ISBN 80-7357-182-X
8. KLIČKA, O. SVOBODA, J. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck. 2014. 328 s. ISBN 978-80-7400-266-3
9. KNAPP, V. PLANK, K. a kolektiv. *Učebnice československého občanského práva. Sv. II*. 1. vydání, Praha: Orbis. 1965. str. 478.
10. MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. 3. aktualizované vydání. Praha: LINDE PRAHA a.s. 2007. 351 s. ISBN 978-80-7201-674-7
11. MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges. 2011. 432 s. ISBN 978-80-87212-79-0
12. PLECITÝ, V. VRABEC, J., SALAČ, J. *Základy občanského práva*. 5. Upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. 268 s. ISBN 978-80-7380-293-6
13. SCHELLEOVÁ I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. 1. vydání. Brno: Computer Press, a.s. 2007. 228 s. ISBN 978-80-251-1659-3
14. ŠTEVČEK, MAREK a kolektiv. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenané a doplnené vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o.. 2013. 738 s. ISBN 978-80-89447-96-1
15. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2013. 565 s. ISBN 978-80-7380-437-4
16. WINTEROVÁ, ALENA a kol., *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha a.s. 2011. 712 s., ISBN 978-80-7201-842-0

ZÁKONY A NÁLEZY

1. Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s. ze dne 1. 6. 1811, Obecný občanský zákoník rakouský ve znění pozdějších předpisů, účinný do 31. 12. 1965
2. Zákona č. 99/1963 Sb. ze dne 4. 12. 1963, Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 99/1963 Zb. zo dňa 4. 12. 1963, Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov
4. Zákon č. 40/1964 Sb. ze dne 26. 2. 1964, Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů, účinný do 31. 12. 3013
5. Zákon č. 40/1964 Zb. zo dňa 26. 2. 1964, Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
6. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb. ze dne 20. 1. 1992, o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. zo dňa 6. 5. 1992, o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov
8. Zákon České národní rady č. 358/1992 Sb. ze dne 7. 5. 1992, o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
9. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb. ze dne 29. 5. 2001, o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, ve znění pozdějších předpisů. Od 1. 1. 2014 Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb. ze dne 29. 5. 2001, o odměnách a náhradách notářů a správců-pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)
10. Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z. zo dňa 11. 11. 2005, o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresne súdy, krajské súdy, Špeciálny súd a vojenské súdy v znení neskorších predpisov
11. Zákon č. 7/2009 Sb. Ze dne 11. 12. 2008, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
12. Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012, Občanský zákoník
13. Zákon č. 292/2013 Sb. ze dne 12. září 2013, o zvláštních řízeních soudních
14. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. 21 Cdo 1221/2012
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4369/2010
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3373/2011

PERIODIKA

1. BARTOŠ, JIŘÍ. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam 6/2013. 17 s. ISSN 1211-0558
2. KONDROVÁ, MARTINA. *Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekodifikaci*. Ad Notam 1/2014. 9 s. ISSN 1211-0558
3. KLEIN, ŠIMON. *Evidence právních jednání pro případ smrti*. Ad Notam 5/2015. 17 s. ISSN 1211-0558
4. KOŽUŠNÍKOVÁ, VANDA. *Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti*. Ad Notam 2/2013. 4 s., ISSN 1211-0558
5. Ad Notam 1/2012 – 1/2015

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. *Dědické právo po rekodifikaci – procesní aspekty*. Dostupnost [online] na <[http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/dedicke-pravo-po-rekodifikaci-procesni-aspekty/ Jak se změní dědický proces](http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/dedicke-pravo-po-rekodifikaci-procesni-aspekty/Jak_se_zmeni_dedicky_proces)>
2. *Dědické právo v novém občanském zákoníku*. Dostupnost [online] na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_dedicke_pravo.pdf>
3. *Dědičské právo v SR*. Dostupnost [online] na <http://www.ja-sr.sk/files/Dedicske_pravo_v_SR.pdf>
4. *Dědické řízení*. Dostupnost [online] na <<http://www.dluhovylabyrint.cz/odborna-sekce/dedicke-rizeni/>>
5. *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. 10 s. Dostupnost [online] na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>
6. *Jak se změní dědický proces?* Dostupnost [online] na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/jak-se-zmeni-dedicky-proces/>>
7. *Reforma justice*. Dostupnost [online] na <<http://reformajustice.cz/cz/souhrnna-novela-obcanskeho-soudniho-radu.html>>
8. *Successions in Europe*. Dostupnost [online] na <<http://www.successions-europe.eu/en/slovakia/topics>>